

JOK-Bladet

Medlemsblad för Järvafältets Ornitologiska Klubb **4:2021**

Hans Fahlstöm

Har du hört någon rosenfink i år? Är den på väg att dra sig tillbaka österut igen?

När mellanspetten var vardagsmat - Henrik Ekman om sin barndoms Bjärka-Säby...

Nytt ungdomsprogram med äventyrskänsla...

På resande fot - Stig Holmstedt om äventyrsresorna han minns med kärlek...

Vårprogrammet, med exkursioner och träffar från januari till och med juni!

Bildreportage från 60-årsfesten den 12 november...

Järvafältets Ornitologiska Klubb (JOK)

Järvafältets Ornitologiska Klubb (JOK), bildades 3/1 1961 och har allt sedan dess haft till huvuduppgift att observera och värna om fågelfaunan på Järvafältet med omnejd. JOK bedriver idag en intensiv verksamhet på Järvafältet, med målsättningen att området skall innehålla en så art- och individrik natur och fågelfauna som möjligt. Då Järvafältet är utsatt för kraftig exploatering runt kanterna, utgör klubben en viktig garant mot eventuella övertramp. Detta görs genom fortlöpande dialog med de ansvariga kommunerna, myndigheterna samt andra offentliga och privata intressenter. JOK är lokalförening i Stockholms Ornitologiska Förening (StOF), en regionalförening ansluten till BirdLife Sverige (SOF).

Medlemsavgiften är 100:-/kalenderår - pg 580 132-9 eller Swish på: 1234 059 358

Glöm inte att meddela namn, adress, epost och tel. Klubben har drygt 575 medlemmar.

Läs mer om klubben på hemsidan där du kan hitta kontaktuppgifter för styrelse och andra viktiga funktioner.
www.jokhemsida.se

JOK-Bladet

Årgång 61 (grundad 1961)

Nr: 4:2021

Utkommer med fyra nummer (mars, juni, sept o dec) per år till medlemmar i Järvafältets Ornitologiska Klubb (JOK). PDF kan hämtas på hemsidan av reg. medlemmar.

Gamla nummer kan laddas ner gratis i PDF-format från klubbens hemsida.

Upplaga: 700 exemplar.

Tryck: ÅTTA.45 TRYCKERI, Järfälla

Redaktör och grafisk form: Jorge Lintrup
Båtsman Nähls Gränd 4, 16347 Spånga
Tel: 070-641 60 40

Epost: jorgelintrup@gmail.com

Ansvarig utgivare: Ulf Svahn, Järfälla

Medverkan med material i

tidningen sker endast på ideell basis.

Icke signerat innehåll ansvarar redaktionen för. Redaktionen förbehåller sig rätten att redigera mottaget material.

Facebook: "Fågelskådare på Järva"

Hemsida: www.jokhemsida.se

Adressändring: ulf.svahn@gmail.com

Omslagsfoto: Rosenfink vid Fläcksjön Västmanland, av Hans Fahlström, Norberg.

Reds
RUTA

Fejk, fejkare, fejkast...

Visste ni att jorden är platt?! Ja, det är SANT! Det är bara Vetenskapen som har lurat oss i femhundra år... Bilden av jorden är manipulerad av ondskefulla vetenskapsmän som använder tekniken till att bedra oss alla vanliga människor å det värsta!

...och inte bara det, Storfot (Snömannen, även kallad Sasquatch, eller Yetin) smyger omkring bland bergen i Nordamerika och Asien, och har lyckats undgå att bli fotograferad eller konfronterad i flera sekler! En del påstår att det rör sig om utomjordingar som lever på jorden i hemlighet. Och alla ljusfenomen på vår himmel är alldeles säkert framkallade av rymdfarkoster, som - av någon outgrundlig anledning - aldrig blir tydligt fotograferade så att vi kan se hur de ser ut i närbild.

En stor del av de så kallade vetenskapsprogrammen på TV, särskilt de som produceras i USA, ägnar sig åt fejkad "vetenskap". Kanske är det ett sätt att roa småbarn, eller naiva vuxna som tror på allt som påstås vara sant. Men jag anser att genren är farlig och att den bara förvirrar människor som redan är vidskepliga. Genom att inte varna för förvanskningar av sanningen, gör man vissa människor lättfångade för charlataner och i värsta fall för politiker som vill skrämra upp opinionen för att lättare ta makten.

En sådan är ju som bekant den förre presidenten Donald Trump, som förnekade vetenskapliga fakta och påstod att klimatförändringarna inte fanns, och dessutom lämnade det internationella samarbete som behövs för att rädda jordklotet från katastrof. Han gick ut med att vara den enda som ägde Sanningen och att allt annat var fejk. Under sin tid som president sparkade han alla experter i Vita Huset och tillsatte i stället sina egna kompisar som höll med honom om allt. Nu försöker han skapa ett eget "facebook" kallat inte mindre än "TRUTH" (sanning), som ska bekämpa IT-jättarna påstådda "tyranni"... Idag kämpar vi alla alltså mot en lömsk motståndare! Nämligen LÖGNEN!

Det yttrar sig som vaccinmotstånd, klimatförnekelse, falska påståenden från de som vill kommersialisera jordens resurser, samt de som vill ljuga ihop en spännande historia på TV som de kan försörja sig på i oändlighet. För enligt dem så kan man fortfarande söka efter Hitler i Argentina, fortfarande hitta spanska guldskeer hundratals meter under jord, fortfarande återfinna utomjordiska budskap i varenda runa, eller rent av hitta Loch-Nessodjuret och dess artfränder livs levande i djupa sjöar både här och där. ☒

Att vandra i gyttjan efter cyklarna...

Än en gång är det tyvärr aktuellt att aktualisera stigcyklismens organiserade sabotage av vandringsleder i Järvafältet. När man försöker ta sig från Fäbodamatningen och söderut genom Brända Bergets skogen, får man vandra flera hundra meter genom en spårig gyttja som en gång var en fungerande vandringsstig, men som nu förvandlats till något som påminner om ett slagfält under första världskriget! Det är lättare att vandra i skogen bredvid stigen, där det därför börjar uppstå ett antal nya stigar parallellt med gyttjebadet.

Man frågar sig: När ska man sätta stopp för denna förstörelse??!

Parallellstigarna har nu för övrigt också börjat utnyttjas av cyklisterna som inte vill fastna i den egenproducerade lervällingen, och snart har vi en minst 5 meter bred genomfart där en gång en smal skogsstig slingrade sig fram.

Platsen är inte den enda som cyklas sönder. I stort sett varenda stig ämnad för skogs promenader i Järvafältet har körts sönder av stigcyklismen. Det är förstås inte överallt stora skador uppstår, men fuktiga delar av skogen plöjs upp av de grovmönstrade cykelhjulen, och på hållmarker skalas mossan av helt och hållet. ☒

Och så positiva segerbesked...

Beskedet från Järfälla kommunfullmäktige nu i december, om att man upprättar ett biotopskydd i syfte att inkludera Ålsta Hage i ett framtida kommunalt naturreservat, är en viktig seger för fågelklubben och SNF-kretsen. Det lönar sig alltså att arbeta seriöst med skyddet av naturen ibland. Både Järfälla och Sollentuna jobbar för närvarande med att omvandla Järvafältets naturreservat till kommunala dito, vilket medför en större möjlighet för kommunerna att vara mer flexibla med förvaltningen av reservatet, utan att behöva gå genom en trögarbetad länsstyrelse. ☒

Tack för ordet! **JOJJE LINTRUP, redaktör**

Fotografier, bilder och texter i JOK-Bladet...

...är samtliga inlämnade på ideell basis utan att någon ersättning utgår, och är därför enormt viktiga bidrag till naturskyddet i vårt verksamhetsområde och på annat sätt. Stort tack till alla som bidragit!

Så stödjer du JOK!

Bli medlem, så får du:

- JOK-Bladet, fyra nummer per år
- delta i klubbens alla vandringar - gratis
- anmäla dig till klubbens alla fågelresor (som brukar ha ett begränsat deltagarantal) till självkostnadspris
- följa med på klubbens långexkursioner till självkostnadspris
- delta i aktiviteter med likasinnade som hjälper dig tillrätta när du behöver det
- inbjudningar till klubbens innekvällar och föredrag under årets mörka månader
- delta i klubbens övriga verksamheter, som t.ex. holkuppsättning, vintermatning, etc.
- röst- och motionsrätt på årsmötet med möjlighet till påverkan över verksamheten
- tillgång till alla tidigare utgåvor av JOK-Bladet i PDF-format

Medlemsavgift:

Medlemsavgiften är 100:- per kalenderår.

Ge bort ett medlemskap:

Ett medlemskap är en gåva som räcker ett helt år. Både mottagaren och klubben gynnas, och inte minst våra fåglar i naturen! Eller ännu bättre: [Värva en ny medlem!](#)

Minnesgåva:

Hedra en persons minne med en minnesgåva till JOK. Pengarna går oavkortat till klubbens vinterfågelmätning eller till andra naturvårdsprojekt. Markera gärna vilken verksamhet som du vill ska mottaga gåvan.

Betalning:

Plusgiro: **580 132 9**

Swish: **1234 059 358**

Doppingdekalen och tygmärket säljs av Mats Weiland, Karin Callmer (naturcaféet), Tommy Karlsson (30m-kärret), Bengt Sundberg (fågelvandringarna), Ulf Svahn (diverse exkursioner), samt Jojje Lintrup (kaffebordet). Vinsten går oavkortat till fågelskyddsarbete på Järvafältet.

Ordföranden har ordet:

Ålsta Hage blir skyddat innan valet

Det finns ibland positiva nyheter när det kommer till klimat och miljö som man kan glädjas åt. I Järfälla kommun har det fattats beslut om att skydda Ålsta hage, och att det ska ske under 2022. Allt framgår av det budgetbeslut för perioden 2022-2024 som togs i kommunfullmäktige den 29 november. Området Ålsta hage ligger som en liten utbuktning på naturreservatet i den norra delen av Barkarbystaden och är en gammal gårdstomt och beteshage som har legat på många agenda då det är ett fint område i fråga om både flora och fauna. Den gränsar till Jävareservatet på sin norra sida. Bland annat har vi inom JOK gjort en inventering av fågelbeståndet i hagen under 2021, där mindre hackspett och göktyta tillhörde de arter som uppmärksammades. Totalt under året har 67 arter observerats i området. JOK har i samtal med kommunen pekat på att området är av stort intresse och bör ingå i reservatet.

Järfälla kommun har nu bestämt att utreda och införa ett skydd för Ålsta hage i sin budget för perioden 2022-2024. I budgeten uppdras åt kommundirektören att återkomma innan september 2022 för ett beslut i frågan. Det som ligger i tankarna är införandet av ett biotopskydd. Man kan fundera över varför inte en utökning av naturreservatet hade varit att föredra, då ett biotopskydd innebär att området kommer att ha flera olika typer av skydd. Det är för övrigt något som kommunen självt helst hade sett. En utökning av reservatet innebär att man behöver blanda in bland annat länsstyrelsen och de hade meddelat att det inte var möjligt inom överskådlig tid. Då det är ett förhållandevis enkelt och snabbt sätt att skapa ett skyddsområde genom biotopskyddet och att kommunen kan fatta det beslutet, avgjorde det saken. Biotopskydd är enligt Naturvårdsverket ett skydd som är tänkt för, och passar bra för, mindre och specifika områden, vilket Ålsta hage är ett bra exempel på. Om kommunen i en framtid övertar myndighetsrollen över Västra Järvafältets naturreservat kan Ålsta hage komma att ingå i reservatet genom att plussas in i reservatet.

I samma budgetbeslut har även Hästa klack tagits upp. Det har uppdragits åt kommundirektören att utreda skyddsform för området. Det arbetet är dock inte tidsatt. Även detta område är av stort intresse. Här har vi häckningen av hornuggla i färskt minne. Antingen skedde häckningen inne på klackens norra del eller så skedde den i Hästaområdet på andra sidan vägen. Ungarna observerades i alla fall i klackens norra del. I den södra delen av området och då förmodligen inne på Stockholms stads del har även sommargylling och lappuggla gäst. Inte minst är området en viktig länk mellan södra och norra Järvafältet.

Ålsta hage blir inte det första området inom Järfälla kommun som får ett biotopskydd om det nu blir resultatet av arbetet. Inom det som vi känner som norra Järvafältet finns även Stora Ängsnäs nordväst om Molnsättra gård. Beslutet om det skyddet togs 2018 och innefattar de områden som finns söder om villaområde och norr om kraftledningsgatan och som inte är odlingsmark.

Bra initiativ som vi hoppas leder till beslut under 2022 när det gäller Ålsta hage och framöver när det gäller Hästa klack. Vi behöver verkligen skydda allt som går när det gäller Järvafältet. Det naggas hela tiden i kanten av behov som anses stå över de naturintressen som finns. Jag är en obotlig optimist och tycker att det finns en större förståelse och uppriktigt vilja att gå naturen till mötes än vad som har funnits tidigare. Det innebär inte att vi inte behöver vara vaksamma och reagera på de händelser som vi ser framöver men det innebär inte heller att allt är till det sämre. Jag tycker vi kan ta med oss det in i ett 2022 som vi får hoppas blir ännu bättre än 2021, som ändå på skakiga pandemiben lyckades hyfsat bra. Med förhoppning om en riktigt God Jul och ett Gott Nytt År, och att vi ses på fältet under 2022 antingen det är på någon av våra aktiviteter eller att vi bara stöter på varandra. ☑

ULF SVAHN, ordförande

KALLELSE TILL ÅRSMÖTE:

Välkommen den **8 februari klockan 19:00** på naturskolan i Väsby gård, Sollen-tuna. Ärenden enligt stadgarna. Ärendelistan samt övriga handlingar tillhandahålls på vår hemsida - www.jokhemsida.se. Med tanke på omständigheterna kring Covid-19, bör du kontrollera informationen på hemsidan för att ta reda på vad som gäller för mötet den aktuella dagen.

Efter mötet visar Johan Wallin sin årliga fotokavalkad och sedan blir det mingling med kaffe och smula.

Kennelklubben lierar sig med Jägarförbundet om krav på att decimera vargstammen...

"Det är framförallt jakthundarna som blir drabbade när vargstammen blir stor. Vi ställer oss till fullo bakom de krav som Svenska Jägareförbundet och LRF för fram"*, säger Svenska Kennelklubbens vd Kees de Jong till tidningen Svensk Jakt i mitten på september. JOK-redaktören tycker att detta luktar mygel lång väg, då Kennelklubbens övervägande verksamhet rör sällskapshundar och hundavel. Kennelklubbens funktion berörs inte alls av vargens vara eller icke vara i den svenska naturen. Och många tycker att det är ansvarslöst av jägare att släppa löshundar i kända vargrevir. En proteststorm har nu brutit ut bland Kennelklubbens medlemmar, som vill att föreningen tar tillbaka sitt dåliga ställningstagande. ☒ (JL)

* (De krav som Jägareförbundet och LRF ställer är att skjuta bort minst 100 vargar från den svenska vargstammen under vinterns licensjakt. Man menar på att det nu finns minst 400 vargar i svensk natur - en siffra som inte håller, för den räknar in årets valpar och alla vargar som redan har dött av olika orsaker, t.ex. skyddsjakt, tjuvjakt och olyckshändelser.)

Groddamm på Järvafältet

Den 14 september invigdes Ärvinge groddamm i Igelbäckens kulturresevat. Fastighetsborgarrådet Dennis Wedin och miljöborgarrådet Katarina Luhr var på plats för att klippa bandet. Dammen och den intilliggande övervintringskullen innebär att en ny livsmiljö skapas för groddjur. Den kommer också att underlätta spridningsmöjligheterna för groddjuren inom reservatet. Förutom groddjur kommer även andra djur som insekter, fåglar och småvilt att trivas i och vid dammen. ☒ Källa & foto: Stockholms Stad

Norska havsörnar utplanterade i flera europeiska länder...

Golden Eagle Trust i Irland, Norsk Ornitologisk Forening (NOF) och Norsk institutt for naturforskning i Trondheim (NINA) jobbar för att bygga upp en ny population med örnar från Norge. 2012 sattes de första ungar ut på Irland och sedan dess har en liten population på 8-10 par fått 30 ungar på vingarna. I fjol inleddes fas två med tio havsörnar (nio av dem överlevde) som följdes upp med 21 ungar i år. Irland är bara ett av flera länder som norska havsörnarna har etablerat sig i. I Skottland häckar idag 150 par havsörnar mycket tack vare de norska utsättningarna. Ungar från det projektet har nu satts ut i södra England och i oktober ska nio havsörnar ha släppts ut i Spanien där arten utrotades för 200 år sedan. ☒ Källor: *Naturtidningen, NRK och Irish Examiner.* (JL)

Klubbstyrelsen

- Ordförande (programansvarig): Ulf Svahn, Barkarby (ulf.svahn@gmail.com)
  - Sekreterare: Mattias Järvinen, Blaceberg (mattias@jaervfoto.se)
  - Kassör: Björn Wester, Rotebro (bjorne.wester@gmail.com)
  - Ledamot & redaktör: Jorge Lintrup, Flysta (jorgelintrup@gmail.com)
  - Ledamot, café & innekv: Elisabeth Eklund, Åkersberga (elis9991@gmail.com)
  - Ledamot, utflykter: Bengt Sundberg, Edsberg (bengt.sundberg@posten.se)
  - Ledamot, innekvällar: Johan Wallin, Kista (cj.wallin@gmail.com)
  - Ledamot, familjeaktiviteter: Ingrid Stenman, Viksjö (ingrid@lekajamt.se)
  - Ledamot, webmaster: Åke Jernberger, Viby (norrving1@outlook.com)
- För övriga funktionärer se hemsidan.

Bommat!

Minst halva sträckan längs den väg där vi brukar lyssna efter ugglor, kring Börje sjö, väster om Uppsala, har nu spärrats av med bommar och är otillgänglig. Man kan fortfarande ta sig fram till Linnékorset och ta sig norrut, men alla fina sträckor, med Asphygget, Börje sjö och Stormossen är stängda permanent. Enligt en rapport på Artportalen av Anders Jansson, vill man hindra skådarna från att trafikera vägen. Allt fler vägar blir avstängda och försedda med låsta bommar. Detta trots att vägarna bekostats av allmänna medel genom de statsbidrag som utgått. Förr var just det en anledning till att vägarna inte privatiserades, men någon gång under det forna borgerliga styret, har man tagit bort detta villkor. Att bomba skogsvägarna är ett olyckligt sätt att hindra allmänheten från att utöva allemansrätten, eftersom de avstånd som uppstår till bär-, svampmarker och fiskesjöar blir alltför långa för den som går till fots. Det allvarligaste dock är att insynen i hur skogarna (miss)sköts blir effektivt förhindrad. Är det detta Centerpartiet menar med äganderätt? ☒

Välgörenhet i kvadrat

De kommande tio åren ska stiftelser, grundade av några av världens rikaste personer, skänka drygt 43 miljarder kronor till att skapa, utöka, sköta och bevaka skyddade områden. Det är den största gåvan som någonsin skänkts till att öka den biologiska mångfalden.

De nio organisationerna bakom Protecting Our Planet Challenge består bland annat av sex miljardärens stiftelser:

- Arcadia (Lisbet Rausings och Peter Baldwins välgörenhetsstiftelse)
- Bezos Earth Fund (Amazons vd Jeff Bezos)
- Bloomberg Philanthropies (affärsmannen Michael Bloomberg)
- Gordon and Betty Moore Foundation (Intels grundare)
- Nia Tero (kämpar för urfolks rättigheter)
- Rainforest Trust (miljöorganisation som kämpar för regnskogarna)
- Re:wild (Leonardo DiCaprios miljöorganisation)
- Wyss Foundation (stiftelse av affärsmannen Hansjörg Wyss)
- Rob and Melani Walton Foundation (förmögenhet från Walmart).

Utöver dessa filantropiska organisationer är Douglas Tompkins Foundation for Deep Ecology (FDE) känd för sina avgörande insatser för naturskydd i framför allt södra Sydamerika, där stiftelsen tagit initiativ till en rad betydelsefulla landförvärv som omvandlats till nationalparker och naturreservat. Man har även sysslat med att återintroducera försvunna arter från områden där de tidigare existerat. Aktuella exempel på dessa är jaguaren som åter förökar sig i *Iberátráskén* i Argentina, samt jätteuttern som nyligen påträffats i nationalparken *El Impenetrable* i provinsen Chaco i Argentina. Doug Tompkins, som hade blivit rik på klädmärkena Esprit och The North Face, och hans kompis *Yvon Chouinard*, grundare av klädmärket Patagonia, råkade illa ut på den patagoniska sjön *Lago Chelénko*, där när deras kajaker kantrade i december 2015 och de hamnade i det iskalla vattnet, varvid Tompkins frös ihjäl. Hans stiftelse har dock fortsatt sin verksamhet under överinseende av hans änka, *Kris McDivitt Tompkins*. ☒

Två år efter grundandet av nationalparken Iberá (2018) som är lika stort som Medelpad, i nordöstra Argentina nära gränsen till Paraguay, blev *Mariua*, en vuxen jaguar och hennes två ungar, *Karai* och *Porá*, bara 4 månader gamla, de första av sin art att sätta sina tassar i provinsen Corrientes efter nästan 70 års frånvaro. Jaguaren finns dock kvar naturligt i andra delar av landet - dels vid gränsen mot Brasilien, dels längs de subtropiska andinska molnskogarna i nordväst. Villkoren är goda då hela området som är stort som Skåne, hyser mängder av kajmaner, capybaror, navelsvin, sumphjortar och tapirer. Foto: Tompkins Conservation

Hansta Hage äntligen påbörjat...

Efter lång tids väntan har äntligen arbetena med Hansta Hage påbörjats. JOK-Bladet har informerat om detta tidigare några gånger, bland annat om konflikten med kontaminerade jordmassor som fraktats dit av motorklubben vilka kräver sanering av området. Slutresultatet ska bli en entré eller portal till Hanstareservatet, som är en del av Stockholms stad, bestående av groddammar (som Stockholm satsar stort på) såväl som parkering, stigar och informationsskytning. JOK har hittills inte haft något emot att motorbanan lagts ner och att man sanerar området. Portaler med picnic-bord och grillplatser kanaliserar dessutom besökarna och förhindrar vildgrillning och annat ofog längre in i reservaten.

Det ska väl sägas att även Järfälla kommun planerar en portal i närheten av 30-meters för att få en bättre entré till naturreservaten söderifrån. ☒

Rewilding - Kanske något för Sverige!?

Begreppet rewilding är på tapeten i allt fler sammanhang och länder. Det gäller än så länge länder där markköp är billigt, men flera europeiska länder, t.ex. Skottland, Spanien och Bulgarien har flera projekt på gång. Det gäller t.ex. panterlo, visent, europeisk vildkatt och grågäm.

För Sveriges del ser man ingenting av detta. Inga initiativ till att återförvilda landområden eller djurarter. Redaktionen har därför förslag på några åtgärder som inte behöver vara så särskilt problematiska:

- Återinför VISENTEN, dvs den europeiska bisonoxen, i några sydsvenska lövskogar. Samma lövskogar skulle dessutom må bra av att SVARTSTORK återinfördes. Det skulle även vara bra om man avsatte mark för att låta den utvecklas till lövskogar på längre sikt.
- Återinför VILDRENNEN i delar av de svenska fjällen. Idag får vildrenar inte ens existera. De stora nationalparkerna som ägs av medborgarna i Sverige kan där vara lämpliga. Det vilda renbeståndet skulle kunna samexistera med tamrenarna.

På många håll inplanteras djur i hemlighet för att fungera som jaktbyten. Vildsvinen har exploderat på några få decennier, efter det att jägare satt ut dem på många håll i naturen. Också dovhjort sprider sig över allt större områden, omhuldad av jägarkåren. I norra Dalarna finns sedan flera decennier en stam av kronhjort, som måste ha flugit dit - eftersom arten saknas runt omkring. Mufflon får ströva fritt på skärgårdsöar, och olika exotiska fasanarter dyker upp både här och där efter att ha blivit släppta för jakt. Den sortens introduktion av nya djurarter borde bekämpas hårdare av staten, som inte har den minsta kontroll över utvecklingen. Nej, en kontrollerad genomtänkt restaurering av svensk natur, efter århundraden av mänsklig förföljelse, borde vara ledstjärna för en "rewilding" av allas vår natur! ☒

Skogsstyrelsen ljuger om tillgången på gammelskog

Det håller på att bli brist på skog som är över 80 år och som är laglig att avverka i Sverige. Nu hävdar Skogsstyrelsen att det här är fel, men myndigheten räknar då också med naturreservat som skog som kan fällas. Myndigheten har alltså själv angett detta som mark som ej ska skogsbrukas, det vill säga huggas ner och planteras om. Ytorna inkluderar såväl naturreservat som nationalparker och skogsbolagens delar av skogen som avsatts som "naturhän-syn" och "frivilliga avsättningar". När SVT har redovisat skog som är tillgänglig för att avverka har SVT inte ansett det rimligt att räkna med denna "mark undantagen från skogsbruk" eftersom den är undantagen från skogsbruk. Men Skogsstyrelsen väljer däremot att räkna med dessa skogsområden när de ifrågasätter SVT:s analys av hur mycket avverkningsbar skog som finns kvar. ☒ (Källa: SVT/Vetenskap 30/9)

Harpyjorna hotade av avskogning i Amazonas...

Harpyjan (*Harpia harpyja*) - som är en av världens största örnar - kämpar för att överleva i kraftigt avskogade områden i Amazonas, enligt en studie publicerad i *Scientific Reports*. Forskare fann att harpyjor lever på specifika byten som endast lever i regnskogarnas krontak, främst *sengångare* och olika *apor*. Forskarna observerade bytestillgång, hur ofta byten leverades och den uppskattade bytesvikten i 16 harpyjebon i Amazonskogen i Mato Grosso, Brasilien med hjälp av kameror och identifiering av bytesbenfragment. De hän-

visade också till kartor och satellitfoton för att beräkna avskogningsnivåer 3-6 km runt bona. Författarna identifierade 306 byten, varav nästan hälften (49,7%) var *sengångare*, *capuchinapor* och *ullapor*. Observationerna indikerade att harpyjor i avskogade områden inte bytte till alternativa byten utan levererade krontakslevande byten mindre ofta och med mindre uppskattad vikt. I landskap med 50-70% avskogning dog tre örnar av svält, och inga bon hittades i områden med avskogning över 70%.

Forskarna beräknade att områden med över 50% avskogning är omöjliga för harpyjor att häcka framgångsrikt i och uppskattar att cirka 35% av norra Mato Grosso är otjänliga för arten. Detta kan ha orsakat en minskning av antalet häckande par med 3256 sedan 1985. ☒

(Källa: "Tropical deforestation induces thresholds of reproductive viability and habitat suitability in Earth's largest eagles" av Everton B. P. Miranda, Carlos A. Peres, Vítor Carvalho-Rocha, Bruna V. Miguel, Nickolas Lormand, Niki Huizinga, Charles A. Munn, Thiago B. F. Semedo, Tiago V. Ferreira, João B. Pinho, Vítor Q. Piacentini, Miguel A. Marini and Colleen T. Downs, 30 juni 2021, *Scientific Reports*.) Foto: David Tipling

Att skåda fågel utomlands har blivit allt mer populärt under de senaste decennierna. Här i Sverige har det ju bara setts ca 5 % av världens närmare 11 000 fågelarter. Och många av fåglarna ute i stora världen är väldigt karismatiska; ta t.ex. lammgamen, de två kondorerna, träskonäbben och alla pingviner, paradisfåglar, kungsfiskare och kolibrier!

Som säkert många vet så är det JOK-aren *Hans Jörnvall* som sannolikt ligger i topp med antal arter i världen*, över 9665. Mot honom står sig naturligtvis både Lasse Imby och jag själv slätt trots att vi nog är nr 2 och 3 i JOK (Båda har vi drygt 6200 arter). Men Jorge har ändå bett mig att skriva lite om mina minnen, nu när jag kommit till en ålder då jag känner mig tämligen mätt på att resa.

Min första utlandsresa med viss skådning var fyra månader i USA våren-vintern 1966. Sedan tittade jag också en del på fågel under en Västindienkryssning med mina föräldrar 1967 och på Mallorca senare samma år samt i Sydspanien 1969. Ingen av dessa resor hade dock skådning som huvudsyfte. Det hade däremot min första resa till Afrika vintern 1968 med Dansk Ornitologisk Forening. Den omfattade delar av Kenya, Tanzania och Uganda och var helt fantastiskt, inte minst sedd ur nutidens perspektiv. Trots undermålig bestämmningslitteratur identifierade vi 627 fågelarter. Och tänk; det fanns då massor av större däggdjur även utanför nationalparkerna, t.ex. mellan Nairobi och Amboseli, där det redan vid min nästa resa, som ledare för en grupp

från StOF nio år senare, var helt tomt! Ännu värre var det ytterligare två år därefter, också med StOF, då vi t ex inte såg en enda noshörning någonstans (mot 19 1977). Mina tre första östafrikanska resor gav alltså en sorglig illustration av tjuvjaktens framfart och trots att fågellivet inte förändrades så mycket gjorde jag bara en resa till i denna del av världen; till enbart Uganda 2011. Då upplevde jag dock för en gångs skull något positivt. Sedan Idi Amin, en av världens mest brutala en-

våldshärskares, kom till makten 1971 hade det snabbt gått utför med alla stora däggdjur. Murchisson Falls NP, som jag besökt och imponerats så mycket av 1968, blev hans privata jaktmark och tömdes snabbt på större djur. Som tur är föll Amin 1979 och när jag 2011 återbesökte Uganda, och jämförde med mina anteckningar från 1968, kunde jag till min glädje konstatera att de stora däggdjurens numerärer i princip var återställda. Uganda

2011 var också väldigt givande på nära möten med bergsgorillor och schimpanser samt en artlista om 627 fågelarter på tre veckor, lustigt nog exakt samma antal som 1968! Fast denna första resa omfattade ett mycket större geografiskt område.

Hösten 1971 anlätades jag av Fritidsresor att bli ersättare för den kände tecknaren Gunnar Brusewitz som ledare för en resa till södra Spanien. Det var den första fågelresa som jag ledde. Sedan blev det Sydfrankrike inklusive Camargue samt Florida 1972, premiärresorna för Temaresor som då precis hade startats av Nils Ragnar Jeansson som Sveriges första resebyrå för skådare. Dessa resor blev fulltecknade, men nästa år då företaget gick ut med ett mycket större program visade det sig att det då saknades resandeunderlag för ett sådant. Det blev bara några få anmälningar till varje resa. Jeansson sålde då företaget till Fritidsresor som fortsatte att använda namnet Temaresor, men då för allmänna natur- och kulturresor; "Strövtågsresor". Temaresor finns kvar än idag.

1973 gjorde jag tillsammans med Gustaf Aulén och Torsten Herner en resa till Grekland; något av en pionjärresa eftersom mig veterligt inget svenskt skådagång varit i landet sedan flygmajoren Bengt Flach reste runt där med en SOF-grupp ca tio år tidigare. Vår resa blev väldigt lyckad och jag kryssade båda mina europeiska drömarter, lammgam och murkrypare, nästan samtidigt långt uppe på berget Parnassos. Vi upptäckte också att det fortfarande fanns häckande kejsarörn i landet, trots negativa uppgifter i litteraturen. Med StoF ledde jag sedan ytterligare tre resor till Grekland, alla mycket givande trots att storleken på grupperna varje

På resan

Stig Holmstedt berättar om sina och J

Gruppbild från Tibet där såväl jag själv som ett antal andra JOKare är med. De andra är Lasse Imby, Göran Frisk med hustru Kristina, Mart Marend och Sven Karlsson.

gång låg på ca 30 personer. Så många skulle man aldrig vara idag! Särskilt bestående minnen gav häckande slagfalk samt varg! Det var dock trist att upptäcka att minst en fågellokal hade förstörts mellan varje resa....Denna sorts förstörelse får vi hoppas har minskat, framför allt genom tillämpningen av EU:s fågel- respektive art- och habitatdirektiv.

Andra StOF-resor var till Kenya-Tanzania 1977, Kenya 1979 (se ovan), Sydspanien 1979 och Alaska 1981. Sedan blev det uppehåll p.g.a. småbarn tills jag övertalades att leda pionjärresor till Lettland 1993 och 1994 samt till Li-

tauen 1995, länder som då nyss hade kastat av sig Sovjet-oket. Men kollektiviseringen av jordbruket, deportationer av bönder till Sibirien och frånvaron av skogsindustri (planerarna i Moskva hade bestämt att i princip allt storskaligt skogsbruk och massatillverkning skulle ske i Sibirien) hade här, som en helt oavsiktlig bieffekt, skapat ett fantastiskt orört skogslandskap med bl. a. många f.d. jordbruksmarker som växt igen med löv. Ett Eldorado för svarta storkar, mindre skrikörnar, vitryggiga hackspettar och mycket mer. Antagligen som Sverige för flera hundra år se-

dan. Sedan ungefär millennieskiftet har tyvärr vårt svenska skogsbruk gjort in- steg i de baltiska länderna med katastrofal inverkan på bl.a. fågelfaunan. Mina sista StOF-resor gick till Alaska 2009 och 2011 (med Henrik Waldenström som medledare) samt Etiopien 2010.

Min bana som ledare för resor med JOK började med Alaska sommaren 1974 och fortsatte sedan med resor till Slovakien-Ungern 1996, Östra Polen 1997, Södra Spanien 1998, Kanada 1999, Estland 2000, Costa Rica 2001, Turkiet 2002, Island 2003, Namibia-Botswana-Sydafrika 2003, Irland 2004, runt de

nde fot...

OK:s många spännande utlandsresor.

stora sjöarna i USA och Kanada 2005, Thailand 2007 och Indien 2008. Efter 2008 gjorde jag alla resor som "kamratresor" i egen regi. Det blev 2-3 resor per år fram till pandemin, i stort sett alla utanför Europa. Jag täckte då rejält in samtliga kontinenter samt de stora öarna Borneo, Nya Guinea, Sulawesi, Halmahera, Madagaskar, Sri Lanka och Nya Zeeland.

Vilket resmål sätter jag då högst? Hade situationen med särskilt stora däggdjur i Kenya-Tanzania-Uganda varit som 1968 (se ovan!) så hade denna kombination hamnat i topp. Men idag säger jag Alaska, som jag besökt fem gånger; första gången i fem veckor med JOK-gruppen 1974. Särskilt denna första resa gav stort intryck, inte minst på grund av vår veckolånga vistelse vid Hooper Bay, ett stort område av platt kusttundra med många småsjöar och slingrande tidvattenkanaler. Området utgör en del av det jättelika Yukon-Kuskokwim Delta National Wildlife Refuge, med sina 77 500 km² stort som Svealand, och är troligen det art- och individrikaste tundraområdet i världen. Vi fann här över 60 häckande fågelarter, bland dem glasögonejdrar, tundrasvanar, prärietranor, kejsargäss, svartbukiga prutgäss, blåsgäss, dvärgkanadagäss, stillahavslommar, tärnmåsar, beringtärnor, vittrutar och en lång, lång rad vidare. När framför allt de häckande calidrisnäpporna (tundra-, kärr-, sand-, tussamt några rödhalsade) vid ebb sökte föda på lerbankarna kunde man tro att man var t.ex. vid Vadehavet under vädernas flyttningstid. Ute över havet strömmade mängder av sträckande sjöfågel mot norr; det var gäss, änder, lommar och alkor, men eftersom tyvärr ingen hade tub med sig gick de flesta inte att bestämma. Det var dock många praktejdrar och då vi också såg vanliga ejdrar och alförrädare hade vi hängt in samtliga världens ejder-arter i området. I min reseskildring i JOK- bladet skrev jag att "när en god ornitolog dör så kommer han till Hooper Bay". Även på Alaskaresorna 1980 och 1981 besökte vi Hooper Bay, men när jag gjorde ett nytt försök inför resorna 2009 och 2011 blev det tvärstopp. Jag mailade och skrev till ledningen för eskimåbyn och när jag till sist fick svar så var det negativt. Genom en dom i USAs högsta domstol under Rickard Nixons tid som president hade urbefolkningen tillerkänts äganderätt till stora delar av Alaska och här i Hooper Bay var man helt uppenbart ovilliga att släppa in turister som kunde doku-

Rallbeckasin på vattenhyacint i Malawi

Rubinnäktergal på häckningsplatsen i Tibet

mentera den ganska hårda jakt på fåglar under häckningstid (ofta som enbart prickskytte!) som vi noterat under våra tidigare resor. Vi fick snällt hålla till godo med Nome och Barrow, inte så dåliga platser det heller. Här fanns det mycket mer bebyggelse och mänsklig aktivitet, men i stort sett alla arter vi funnit vid Hooper Bay, om än i mycket mindre antal. Och vid Nome fann vi dessutom häckande Alaskaspov, vandrarsnäppa, Amerikansk och Sibirisk tundrapipare, kustsnäppa och klippsnäppa, vid Barrow vitnäbbad islom, fjälluggla, bredstjärtad labb, prärielöpare och vitgumpsnäppa. Barrow är nog numera också tyvärr det enda säkra tillgängliga området i Alaska för såväl glasögonejdrar som alförrädare.

Andra områden i Alaska som jag be-

sökt och rekommenderar andra att besöka är Kenai Pensinsula, Denali National Park och Denali Highway. Områden med naturscenerier som få andra i världen. Här får man förutom främst taigafåglar även en bukett stora däggdjur som i artantal kan mäta sig med vilken Öst- eller Sydafrikaresa som helst. På resan 2009 såg vi, utan att särskilt leta, inte färre än 35 björnar; tre is- (dessa sågs dock vid Barrow)-, två svart- och resten brunbjörnar. Vi har på resorna även sett bl.a. vargar, prärievargar, fjällrävar, kanadalodjur, trädpiggsvin, snöfår, caribou, mysk- och bisonoxar, valrossar samt späckhuggare, knöl- och gråvalar!

Resmål nr 2 är lika säkert Falklandsöarna- Sydgeorgien-Antarktis. Jag reste dit i november 2007 med en Birdquest-grupp, ledd av företagets vd Mark Bea-

man, en mycket kompetent, men rätt stroppig herre. Färdmedlet var ett ryskt forskningsfartyg (som tur var byggt i Finland...). Lasse Frankenberg, Mikael Frost och jag hade fått tag på en trebäddshytt så resan blev billigare för oss än för övriga resenärer; den kostade "bara" ca 70 000 kr (idag nog det dubbla!). Scenerierna var många gånger överväldigande och förutom alla marina däggdjur, som bl.a. leopardsälar, sillval, knölval och späckhuggare, och alla pingviner utom kejsarpingvin (som man måste flyga helikopter för att få se) var det den närmast otroliga mängden havsfåglar det som imponerade mest. 26 arter med Antarktisk valfågel som talrikaste art (över 30 000 ex...) Resmål nr 3 blir för mig Peru – den episka resan från de höga Anderna kring Inkastaden, tillika Världsarvet Machu Picchu, ned längs Manu road och till slut ut med båt till flera lodger längs Rio Madre de Dios (Guds Moders flod; bara det namnet...). Längs Manu Road färdades vi från ca 4000 meter ned till bara några hundra meters höjd i Amazonasbäcken. Fågelfaunans sammansättning förändrades markant allt eftersom vi färdades nedåt så kring varje lodge längs vägen hade vi mängder nya arter. Vår resa i november 2010 gav 702 arter trots att den bästa säsongen redan passerat. Särskilt minnesvärt var harpya vid bo, 48 arter kolibrier (fast i Ecuador och Colombia såg jag fler än 60 arter) samt många hundra papegojor av 14 arter på en klippa med

för dem attraktiva mineraler. Arrangör var Kolibri Expeditions som leds av ex-stockholmaren Gunnar Engblom, nu bosatt i Lima, och vi hade två mycket bra guider; den ene kanske den skickligaste jag någonsin mött på någon resa, den lille indianen Alex Durant som hade både röntgenblick och ögon i nacken...

Efter dessa guld, silver och brons vill jag ge "hederspris" till Tibet och Sulawesi-Halmahera- Västra Papua. Tibet besökte jag 2013 gjorde med Jesper Hornskov (dansk, men då bosatt i Peking) som ledare. Här noterade vi bl.a. tio arter hönsfåglar, ibisnäbb, svarthalsad trana, både Tibetansk och stäppflyghöna, Hendersons markskrika, tio arter phylloscopus, båda arterna av såväl blåstjärt som rubinnäktergal, åtta arter rödstjärtar, sex arter snöfinkar och tio arter rosenfinkar. Samt 37 lammgamar och 192 snögamar. Lägg därtill en rad spännande däggdjur som varg (tre obsar) tre arter gaseller, blåfår och kiang (en slags vildåsnor) samt hisnande naturscenerier och en särpräglad kultur! Men vandringarna på hög höjd, som mest 5300 meter, var ofta rätt tuffa. Även om man har varit mycket i västra Sydostasien behöver man ta sig till andra sidan den s. k. Wallacelinjen för att få en riktigt rejäl världslista. Det är en tänkt nord-sydlig linje i den indonesiska övärlden som delar den orientalska (även kallad den indomalayiska) djurgeografiska regionen från den au-

stralasiatiska. Linjen går öster om Borneo och Bali. Det djurgeografiska området närmast öster om linjen kallas Wallacea. Fortsätter man österut passerar man en ytterligare djurgeografisk gräns, hitom New Guinea, den s.k. Lydekkerlinjen.

Bengt Legnell, som under åren ordnat många bra resor för mig m fl, och jag tog gemensamt initiativ till en resa i november 2019 med en vecka på vardera Nordöstra Sulawesi, Halmahera, den största ön i Moluckerna, samt Västra Papua, där begränsad till den stora ön Waigeo nordväst om Papuas nordligaste del samt Nimbokrang på norra sidan av ön nära gränsen till Papua Nya Guinea. Resan kom att bjuda på bl.a. sju arter paradisfåglar, alla fyra i området förekommande arter pittor, 16 arter kungsfiskare, 22 arter papegojor och 30 arter duvor. Det här var det resmål då jag upplevde den största andelen färgglada fåglar!

Varav hjärtat är fullt skriver handen och jag kan naturligtvis lätt fylla tio nummer av JOK-bladet med mina reseberättelser; Västra Mexiko, Sydafrika-Namibia-Botswana, Brasilien, norra Argentina, Colombia, Kambodja, norra Kanada, östligaste Ryssland, Japan om vintern, Australien, Nya Zeeland.... Men då jag misstänker att läsarna vid det här laget är utmattade ska jag visa barmhärtighet... Resten får bli "another story" som Kipling skrev! ☒

*(Samtliga foton tillhandahållna av författaren.)
Jörnvals antal arter enligt Igoterras världslista..*

Bengalisk tiger i Bandhavgar, Indien.

Rosenfinken

På väg att dra sig tillbaks österut igen?

av Ulf Svahn

Hur går det för Rosenfinken, denna lilla juvel i den svenska fågelfaunan, som gläder oss med sin röda fina dräkt och sin vemodiga vissling? Rosenfinken är en östlig art som har expanderat västerut och tillbaka i olika vågor. Den första rapporterade observationen är från Gotland från 1839. Nästa våg som är dokumenterad ägde rum på 1930-talet då den etablerade sig i sydöstra Finland. Första dokumenterade häckningen i Sverige är från Fårö 1938 och därefter Stora Karlsö 1949. Därefter skedde en expansion med en kraftig våg in i Dalarna under 1950-talet. Fortsatt snabb tillväxt vid Dalälven, Ljungan och Indalsälven, bl.a. Antalet rapporterade hannar ökade snabbt från 31 stycken 1958 till 1409 stycken år 1974. Därefter ökade utbredningen i Sverige med tonvikt på östkusten till mitten på 1990-talet. Därefter har det gått utför. Den svenska häckfågeltaxeringen visar på en nedgång på 60 % fram till 2008. Minskningen låg på nivån 5,6 % per år under perioden 1997 – 2008.

Om vi går utanför landets gränser är nedgången likartad. I *European Birds of Conser-*

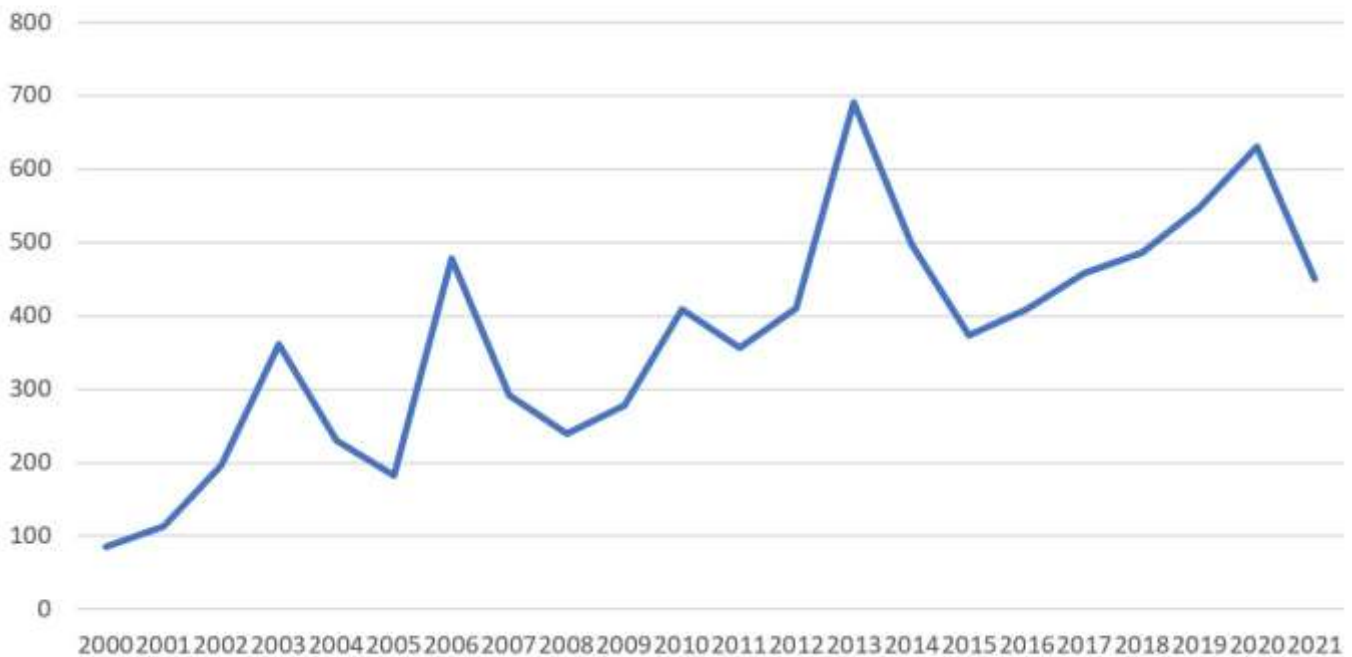
vation Concern kan man utläsa att den allmänna tendensen är nedåtgående. Lite oklart vilken tidpunkt som refereras till men den anges till 2004 medan referenser i texten har årtal som 2016 som senaste. Nåväl, den totala mängden uppskattas till mellan 8 och 14 miljoner par. Av dessa finns den allt överskuggande delen av fåglar i Ryssland. Inte något som överraskar. Hela 93 % av den europeiska populationen finns i landet. I materialet anges att antalet är sjunkande med en nivå på 5 – 10 procent sedan år 2000. Andra länder med stora populationer är Estland, Finland, Lettland och Belarus med nivåer på över 100 000 par. Efter dessa kommer några länder bl.a. Sverige som ligger på nivåer på 10 000 par eller mer. Totalt sett är det 25 av Europas 45 stater som anger att de har häckande rosenfink. Totalt är det 12 länder som anger en nedåtgående trend medan bara ett land, Bulgarien, anger en ökning men från 40 till 70 par vilket gör att den nästan kan läggas åt sidan som en randmärkning. Två länder anger fluktuerande nivåer och 6 anger en stabil nivå. Två län-

der har inte angivit någon trend alls.

Sammantaget kan man konstatera att Rosenfinken minskar men att den befinner sig på en stabil nivå och att den finns i Ryssland med en liten men antalsmässigt betydande del i de närliggande västra delarna. Uppland är ett östligt landskap och ligger därmed bra till för att få expanderande fåglar i utkanten av utbredningsområdet. Totalt sett har det gjorts 8173 observationer som rapporterats i artportalen sedan år 2000. Fördelat på åren ser det ut som i kurvan här till höger.

I stort visar den på en uppgång över perioden med toppar och dalar. Från 2013 och framåt kan man dock se en utplaning och möjligen en minskning i slutet av perioden. Om man tittar på var observationerna är gjorda kan man se att östliga platser, gärna öarna österut, har många observationer. I topp hittar vi Österlövsta och Västland i Tierps kommun på sammanlagt 1134 rapporterade observationer, med de kända platserna runt Ledskärsområdet, Rödhällen och andra öar. Rådmansö kommer en bit efter med 559 i sitt östliga läge i Norrtälje kom-

Antal rapporterade observationer av rosenfink i artportalen för Uppland

mun. Hållnäs 492, Väddö med 482 och Gräsö med 445, ligger alla långt åt öster. Djurö med 378, Blidö med 314 ligger också på den högre nivån och långt österut. Den enda platsen som ligger en bit in i landet men ändå har en hög siffra är Uppsala som sticker ut med 401 rapporter. Rapporterna här kommer ifrån området kring Fyrisån. För vår egen del på Järvafältet är det framför allt rapporter från den norra delen som dominerar. Av de 195 rapporterade observationerna är 184 från den norra delen och 11 från den södra. Områdena kring 30 meterskärret, Säby gård med strandängen har de flesta observationerna. Inte helt oväntat då bevakningen av dessa områden är påtaglig. På den södra delen är det området kring Årvinge träsk och Skogvaktarkärret som har flest noteringar. Områden med en passande biotop.

En utfärgad hane rosenfink är närmast omiskännlig med ett karmosinrött huvud, bröst och övergump. Den har en mycket karaktäristisk sång som låter som en vissling i några korta toner. Det är sången som är det som oftast röjer fågeln då den kommer sent i maj eller början av juni då det är mycket löv och svårt att se fåglar inne i grönskan. Då man väl har lyckats hitta fågeln blir man oftast lite besviken om man förväntat sig den granna utfärgade hannen. Ofta är det en ung hane som är mycket mindre färgstark ända upp till tredje året och påminner då så mycket om honan att den är svår att skilja från honan om det inte var för sången. Populära häckningsplatser är fuktiga marker med stort inslag av buskar och lövträd. Gärna vid vattendrag med inslag av frodigt örtskikt, vass och bärbuskar. En typ av biotop som det finns ganska gott om i östra Uppland längs kusten. Häckningen är snabb med bobyggande på 3-6 dagar,

äggläggning 2-4 dagar och ruvning 12 dagar. Efter ytterligare cirka 12 dagar är ungar flygga och flyttningen inleds redan i juli och går till sydost bort mot Pakistan och Indien.

Någon häckning på Järvafältet har inte rapporterats och de rapporter av 1k-fåglar som har gjorts ligger sent i augusti eller ännu senare vilket mer indikerar flyttande fåglar. Vi får nog vänta på vår första rosenfinkhäckning.

Sammantaget ser vi i det större perspektivet en nedgång i många länder och så även i Sverige. För Upplands del är det ändå en hyfsad förekomst även om jag själv numer inte har rosenfinken varje år längs Väddökusten och Singö skärgård där jag tillbringar mycket tid på somrarna. ☒

(Källor: Artportalen, Artfakta, European Birds of Conservation Concern, Fågelguiden, Wikipedia.)

Fotografier: Hans Fahlröm, Norberg.

Så blev det till slut ett jubileumsfirande. Trots ett böljande Covidhot kunde vi genomföra vårt jubileumsfirande den 12 november på restaurang Klasro med drygt 50 jokare på plats.

Jubileumsskumpa inledde och därefter en mycket väl tilltagen och likaledes god buffé. För underhållningen stod Björn Sjögren med ackompanjatör Gregor Hender för. En fin Bellmankavalkad ackompanjerad på bland annat ett exklusivt instrument, barocklutan teorb, som det inte finns många av i Sverige.

60-årsjubileum med Björn Sjögren

Jubileum ellman

Som toastmaster med en excellent inlevelse visade Henrik Waldenström en än gång varför han är given i rollen.

JOK: s ordförande Ulf Svahn hälsade alla välkomna med en utvikning över födelseåret 1961 års andra större händelser.

Mats Weiland och Lisbeth Wiker i en dansant uttolkning av havsörnsvalsen. Denna svåra klassiker utfördes till allsången under jubel.

Därefter bildkavalkad över JOK: s historia och fågelquiz under Johan Wallins ledning.

Kameraman med gluggen i högsta hugg, som dokumenterade detta historiska event, vår egen Peppe Nordenskjöld.

Vi som var där ser redan fram emot nästa jubileumsmiddag, om, säg, si-så-där tio år... För 65 är väl inget att fira?

När mellanspetten var vardagsmat

Av Henrik Ekman/N

Stångåns lopp genom Bjärka-Säbys lummiga landskap är en sorglig syn. När ett modernt kraftverk ersatte gamla tiders kraftstation och det mesta vatten leddes direkt till turbinerna genom en kanal tystnade forsarna och vattnet växte igen. Farväl kungsfiskare och strömstare, välkommen sothöna och rörsångare.

Men utmed stränderna fanns lövträden kvar, och framför allt alla ekarna. Detta var hjärtat i Östergötlands eklandskap innan begreppet formulerades och är så fortfarande. Tyvärr är en av landskapets symbolarter borta. Mellanspettens nasala jamande hälsar inte längre våren från ekarnas kronor.

Mitt fågelintresse vaknade på Bjärka-Säby under alla lov vi tillbringade hos farmor på Nya slottet, och från mitten av sextioalet i vårt eget landställe Landamäre. Min pappa var född och uppväxt på gården men utlöst som ägare sedan slutet av femtioalet. Den rika naturen var hur som helst min.

Mina tidiga fågelvandringar utsträcktes ofta längs ån, och snart blev mellanspetten en favorit. Som vanligt när en mycket sällsynt fågel lever just där du håller till blev dess närvaro självklar. Inte reflekterade jag över att de bilder jag så småningom tog var värdefulla dokument.

I torpet Kvarntorp invid ån bodde målarmästare Samuel Göransson och hans hustru Maja. De hade en stor kärlek till naturen vilket var lätt att se när man närmade sig deras hus. I träden hängde holkar av alla de slag. Sneda och vinda, väderbitna och hopfogade av alla möjliga material, fjärran från de detaljrika anvisningarna i fågelboken som jag själv följt så troget i mitt eget slöjdande. Men naturligtvis bebodda om våren.

En av holkarna var skorstenen till Kvarntorps lekstuga. Här bodde blåmesen, och ett år visade Samuel mig boet som blivit övergivet. Det innehöll 22 ägg! Första honan måste ha råkat illa ut varefter en annan blåmes fortsatt värpa. Till slut blev väl högen av små ägg för stor för att hållas varm.

I Samuels och Majas trädgård myllrade det vintertid av fåglar, lockade av fröna på det hemmagjorda fågelbordet och talgen som dinglade i fruktträden. Bland alla nötväckor, mesar och gulsparvar hade Kvarntorp täta besök av hackspettar också. Under en period tog ett par större hackspettar för vana att knacka på fönsterbrädet när de ville ha mat. Snart hackade de lite här och var och när vintern var slut hade de hackat den faluröda spaljén trävit.

Mellanspetten var en lika regelbunden men mindre uppfordrande gäst. Inne i den sköna värmen från kökets vedspis kunde man stå öga mot öga med den spensliga spetten när

Henrik Ekman, känd från TV, framför allt för sin trygga berättarröst i nästan alla SVT:s naturprogram, där han ofta ersätter sin stora idol, David Attenborough, i de svenska versionerna av BBC:s produktioner. Men han är inte bara en omtyckt röst, utan också en mycket kompetent naturfotograf, journalist och inte minst författare av naturböcker. Reds absoluta favorit är boken "Vargen - den jagade jägaren", där han på drygt 300 sidor beskriver det

mest fascinerande rovdjuret i vår svenska natur, vargen.

Det är den mest heltäckande beskrivning man kan få tag på i Sverige, och därtill väldigt balanserad och kunnig, byggd på många egna erfarenheter och späckad med vetenskapliga fakta.

Jag har alltid gillat Ekmans förhållningssätt i sina värv, men jag kände inte till att han hade rötter i östergötiska Sånge-Säby, denna klassiska plats där många skådare stannat till på väg till något eller några av södra Sveriges mer kända fågellokaler, bara för att få spana in den då utrotningshotade mellanspetten som beskrivs i artikeln.

Men så hörde jag hans sommarprogram, där han mest uppehöll sig kring de senaste 60 årens händelser - i världen såväl som i Sverige - och hur naturen och klimatet har förändrats under perioden. Han hann dock flika in lite om sin uppväxt hos farföräldrarna i Sånge-Säby, och det väckte intresset för sambandet mellan denna uppväxt och våra veteraners många besök på platsen - innan mellanspetten dog ut i Östergötland och Sverige.

Henrik Ekman är nu aktuell med en ny bok som handlar om just det han berättade om i sommarprogrammet, "Naturen vi ärvde - En miljöresa från tyst vår till het sommar". Där problematiserar han det

paradoxala i att medan sjöarna, luften och vattendragen har blivit renare; många utrotningshotade arter har lyckats komma tillbaka; man har kommit tillrätta med nedsmutsning och förgiftning; ändå hotas av en miljö kollaps på grund av människans behov av att sätta sig själv i främsta rummet, före alla andra arter. Regnskogen försvinner i flygande fart, oceanerna skapar supercykloner som sveper bort hela städer, och delar av världen brinner upp i okontrollerade bränder. Jag för min del har boken på mitt nattduksbord! ☒ (JL)

den åt sig mätt på talgen eller de särskilda godsaker som Maja lade ut på fönsterblecket.

Jag ville förstås fotografera den också och fick tillåtelse under jullovet 1967 att sätta upp ett masonitgömsle i trädgården. Där satt jag och frös till Majas förskräckelse, men spetten kom fram och jag fick mina bilder. Samt bullar i köket efteråt. Många ornitologer besökte Bjärka-Säby för att kryssa mellan-spetten. En del cyklade förbi på väg till Öland, andra tog tåget till Bjärka-Säby station. De blev sällan lottlösa, på sextioalet

var fågeln fortfarande talrik. Jämför man med vitryggen, som jag många gånger var uppe vid nedre Dalälven för att skåda tillsammans med Stikkan Holmstedt och andra JOK:are, var den dessutom väldigt lätt att se. I klara kyliga vårmorgnar hördes snart ett väjt, väjt, väjt uppifrån någon ek, och när man närmade sig lite försiktigt dröjde det inte förrän man fick in den lilla spetten i kikaren, fritt exponerad med de röda hjässfjädrarna lite uppresta. Den uppskattade väl inte alltför påträngande betraktare,

men skygg var den inte. Medan vitryggen gärna drog iväg högt och långt över Storån i kraftiga bågar var mellanspetten ovillig att göra längre förflyttningar. Stångån korsade den mindre gärna.

Några trumningar skulle man inte förvänta sig. Mellanspetten är speciell i sitt släkte genom att helst varken trumma eller hacka. Sina byten pillar den fram bland ekens skrymslen. Boet hackar den förstas upp men då i en så murken stubbe som möjligt av björk eller något annat mjukt träslag.

De besökande ornitologerna behövde sällan vandra vandra långt för att hitta mellanspetten. Mellan de röda husen var det gott om både ekar och hackspettar och snart kom skådarna i kontakt med vänliga ortsbor som bjöd in dem på en kopp kaffe. Uppvärmda vid köksbordet kunde de sedan få se mellanspetten på lika nära håll som jag fick i Kvarntorp.

Jag var för liten för att haka på de namnkunniga ornitologernas besök på sextioalet, men på sjuttioalet var jag i alla fall med när Nils Dahlbäck kom på besök för att filma fågeln till ett TV-program. Han och hans fotograf fick sina bilder, naturligtvis i Kvarntorp.

Och så har jag blivit utskälld i Sveriges Natur av en namnkunnig naturfilmare för att jag stört den hotade mellanspetten med ett gömsle på en matningsplats. Vad han inte visste var att jag satte ut masonitkojan först och hängde ut talgen sedan. Hackspettarna tog hur som helst mitt gömsle med upphöjt lugn.

Trots att ekarna fanns kvar på de stora gårdarna söder om Linköping klämtade klockan för mellanspetten. Nya tider kom med ökad satsning på granplantering, och eklandskapet fragmenterades. Mellanspetten hamnade i en brant utförsbacke

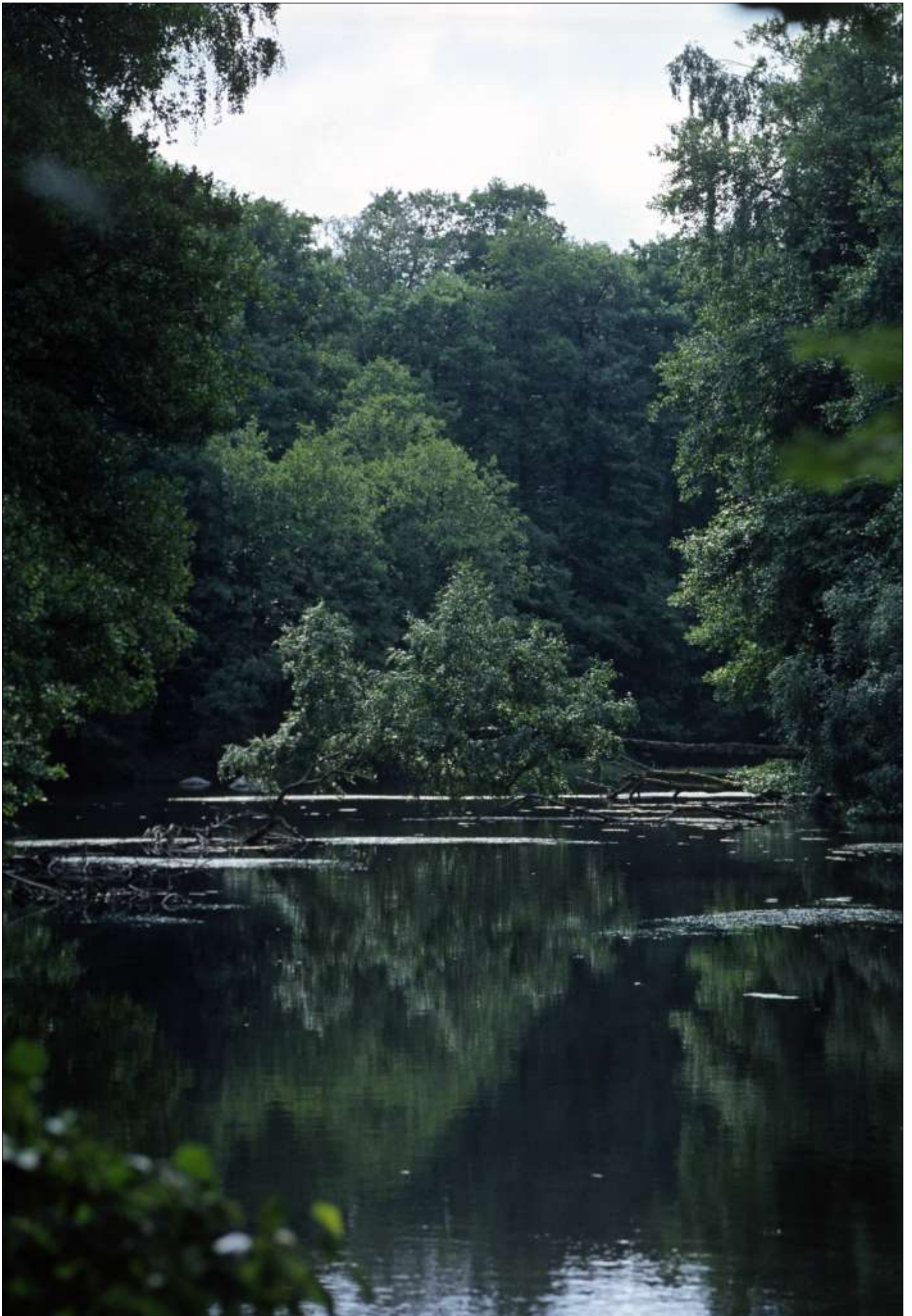
som slutade med att arten förklarades utdöd som svensk häckfågel 1982.

Då är det gott att ha kvar både minnen och bilder. Samt en förhoppning om att någon gång ett Projekt Mellanspett skulle kunna återbörda eklandskapetets verkliga symbolfågel till Östergötland. ☒

Foton, mellanspettar se texten, t.h. Stångån juli 1977: Författaren, som även varit ordförande i föreningen Naturfotograferna/N

Rapporter

JOK-exkursionen Skåne-Västskusten 2021

Förra årets succé med Skåne-Västskusten gjorde att vi tog upp exkursionen även 2021. Om det var det som gjorde att intresset blev så stort är svårt att säga naturligtvis men faktum kvarstod att de 9 platserna snabbt blev bokade och väntelistan var lång. Inom

smådoppingar hittades tillsammans med övriga andarter vi inte fick in vid Sandön. Därefter var det upp till Mellbystrand och inkvartering.

Den 17 september hade samma trista vindar varför dagen började med lite lokalskådning på stranden och därefter upp till Getterön. Jagande pilgrimsfalk och stora mängder änder och vadare men aningen

glada, ormråk och tornfalk vilket glädde. Snabba besök på Vombs ängar och Kranke-sjön gav bläsgås och svarhakad buskskvätta och efter ett avslutande besök hos 67 storkar vid Flyinge vände vi kosan uppåt till Mellbystrand igen.

Hemresedagen 19 september började med ett besök i Lunden utanför Helsingborg där trädgårdsträdskrypare visade sig från sin bästa sida. Två individer med både lock och faktiskt också sång som visade upp sig fint. Även trädskrypare, nötväcka med bofink och bergfink gjorde att vi till slut fick upp antalet arter till 124. Fyra sämre än föregående år var ändå ett mycket bra resultat. Skåne Västskusten är nog här för att stanna som en av våra exkursioner utanför Järvafältet. ☒

Rapportör: ULF SVAHN

JOK: s Ölandsexkursion

hösten 2021, datum: 16 – 20 oktober 2021
Deltagare: Stig Holmstedt (ledare), Gustav Knall, Ulf Svahn, Åke Jernberger, Per Claesson, Hans och Ann-Margreth Jörnvall.

JOK: s klassiska höstexkursion till Öland under vecka 42 var nu tillbaka på ordinarie sätt då Coronaepidemin gått in i en ny fas och samtliga var vaccinerade.

En solig närmast sommarlik dag blandat med växlande molnighet och en dimmig slutdag var vädermässigt svensk höst men bättre än 2020. Dock otur med vindarna som med facit i hand visade att den i förväg diskuterade möjligheten att ta första dygnet på västkusten hade varit rätt. Hyfsat stark västlig vind första dagen och därefter stilla och övergång till nordväst och slutligen ostlig vind som då förde med sig flera kungsfågelsångare och sannolikt också en vitgumpad buskskvätta.

Den 16:e åkte vi ned i egna bilar och sammanstrålade hos Stig Holmstedt för en god middag tillsammans med bl.a. Henrik Waldenström. Inga intressanta larm längs vägen men på Öland åkte vi för att lösa rödhalsad gås och stäpphök. Båda föll väl ut med inte mindre än 8 rödhalsade gäss vid Torngård. Lite oväntat gick det dessutom ett par bläsgäss bland de vitkindade gässen Därefter fick vi in den 1k stäpphök som hade varit rörlig runt Segerstad under en tid. En bra start som lovade gott.

Den 17 oktober började med ett par timmar på södra udden med bra utdelning i form av tordmule, sillgrissla, blå kärnhök, fjällvråk i massor och en ung hona pilgrimsfalk. En flock på 17 mindre sångsvanar ett par kvarvarande skärfläckor och sedvanliga andfåglar och vitfågel gav fin utdelning. Allsträcket var påtagligt med 8 tordmular och ett par sillgrisslor. En rundtur i södra lunden med dip på den kungsfågelsångare som observerats där tidigare gav ändå en hel del klassiska småfåglar. Ett larm om inflygande mindre skrikörn satte sitt spår i letande med efter att givit upp det fick vi korn på en ung kungsörn runt Össby. En fin observation under en längre tid. Efter middagen avslutades vid Seby läge där listan fylldes på med svärta, sjöorre, stor- och smålom, gråhakedopping, bergand med flera. Även där kunde en blå kärnhök läggas till listan.

Foto: (Ingrid Stenman)

styrelsen får vi se om det finns anledning att öka antalet platser. Det är en fråga om såväl transporter som boende så det är inte någon lätt fråga.

Med på årets resa var Ulf Svahn och Åke Jernberger som exkursionsledare. Fågelguide var Stig Holmstedt och med var även Gustav Knall, Hans och Ann-Margreth Jörnvall, Ingrid Stenman och Lisbeth Wiker samt Jukka Markkanen. Som föregående år bodde vi alla nätter på Solstickans vandrarhem. I år fick vi stugor till alla där vi bodde två respektive tre i varje stuga. Bekvämt och bra. För att minska antalet bilar och med Coronan under bra kontroll via vaccinering återupptog vi användandet av hyrd minivan. Resan genomfördes under 16-19 september. Exkursionen är i hög grad kopplad till väder och vind. År 2020 var det kraftig västlig vind vilket var bra för havsskådning. Så var inte fallet 2021 då vi hade den lite ovanliga vinden från ost och nordost. Det gjorde att starten blev vid Sandön vid Utvålinge. Vid båtplatsen hade kungsfiskare hittats och liksom föregående år blev det bingo även om det bara blev en hörobs. Första ägretthägern hängdes in och bl.a. kustpipare, sandlöpare, myr- och storspov och kustsnäppa tillsammans med ett antal andarter visade på Sandöns storhet när den är som bäst.

Efter Sandön blev det ett besök i sockerbruksdammarna i Hasslarp där hela 14

artfattigt. Tretton spetsbergsgäss var lika förvånande som välkommet. Flera lokaler rapporterade spetsbergsgås i perioden vilket kanske visar på nya häckningsplatser längre bort. Även blå kärnhök och en kvarglömd skärfläcka var fina toppar. Efter Getterön blev det Morups Tånge efter ett kort stopp i Stafsinge. Morups Tånge levde verkligen upp till sitt rykte. Dagens absoluta höjdpunkt med ett 20 – 40 tal toppskarvar som satt rimligt nära på ett skär. Väl inne i vadarviken blev det fler spetsbergsgäss och två nya pilgrimsfalkar. Roskarl, förbiflygande hämpling och en enda prutgås var andra intressanta tillskott till listan.

Efter Morups Tånge försökte vi få fler hökar vid Trönninge ängar som vi gick bet på, men däremot stenfalk och ljungpipare. Lördagen 18 september blev det tidig start till Sandhammaren på sydostsidan. Stadiga ostliga vindar gjorde att om man ville havsskåda fick man byta kust. Efter ett par smålommar, sjöorrar och stora flockar av prutgäss flyttade vi längre upp längs kusten till Brantevik i hopp om att få lite bättre siktförhållande. Ca 2000 ejder och 770 sjöorrar och tusentals prutgäss passerade under den tid vi var där visar lite på sträckens storlek. Lite dvärgmåsar och kentska tärnor adderade till en härlig förmiddag. Ett besök i Fyledalen för att hänga in kungsörn misslyckades. Däremot fick vi lärkfalk, röd

Även den 18:e började med några timmar på södra udden där den hittills gäckande skärnsnäppan visade upp sig fint med flera exemplar. Flera alkor passerade även denna morgon liksom en och annan lom. En tur till Stenåsabadet för att försöka hitta den brun-sångare som hade larmats där gav ingenting. Bättre då vid Västerstadsviken där ett antal vadare kunde läggas till listan. Skägges i Össby och därefter en lång promenad till Stengömslet där isländsk rödspov, mindre sångsvan och hela 5 berglärkor observerades.

Vanan trogna började vi på södra udden igen på tisdagen. Ett ordentligt sträck med prutgås, bläsand bland annat och en av de flera tretåiga måsar som larmats under dagarna passerade till allmän glädje. Vidare till Sebybadet där sträcket var kraftigt i den tilltagande östliga vinden. 830 ejder, 520 sjöorre, med bergand och svärta och andra änder i fint ljus och bekvämt avstånd gav bra möjligheter till att öva förmågan att artbestämma sträck.

Äntligen gav ostvinden lite utdelning och två kungsfågelsångare larmades och bägge observerades av delar av exkursionen då långa gångavstånd gav en uppdelning. En sista sväng förbi Västerstadsviken adderade svartnäppa och vattenrall samt den hittills gäckande grågäsen. Svart rödstjärt i Degerhamn avslutade en bra dag.

Sent på tisdagen kom så larmet om en *vitgumpad buskskvätta* i Strandtorp och långt ut vilket skulle innebära en lång promenad vilket gjorde att ljuset inte skulle räcka. Skvättan flyttades därmed till onsdagen som samtidigt var hemresedag. Under städning blev det ett ideligt kollande på larmet. Vädret var dessutom inte det bästa med dimma och annalkande regn. Till slut kom så larmet och direkt efter städning blev sista anhalten på exkursionen en lång promenad i vind, dimma och kommande regn ut på Strandtorps ängar. Fågeln var rimligt samarbetsvillig och foton på den kan ses på artportalen. Totalt sett kom exkursionen upp i 122 arter vilket var en mer än 2020 och de flesta av deltagarna fick åtminstone ett sverigekryss vilket naturligtvis gläder extra mycket. Igen bekräftades det att vindarna är av stor betydelse för utfallet av rariteter och betyder mer än vilken av veckorna på hösten som exkursionen genomförs. ☒

Rapportör: ULF SVAHN

Vitgumpad buskskvätta, foto: Åke Jernberger

Ingrid Stenman

Höstens sträckskådningsaktiviteter 19 september och 3 oktober

Endast inne på andra året är sträckskådningsaktiviteterna en klassiker. I programmet hade vi lagt upp för skådning vid två tillfällen under hösten den 19 september och den 3 oktober. Aktiviteten startar klockan 8 på morgonen och pågår till kl 12 enligt programmet men det finns alltid skådare där såväl före som efter aktiviteten.

Tillfället är inte bara intressant ur skådningsperspektivet utan även för att vi ska kunna visa upp klubben och våra aktiviteter för en bredare publik än rena skådare. Jojje Lintrup har från början satt upp sitt informations- och värvningsbord judit på kaffe och kakor och hösten var inget undantag. Ett mycket uppskattat inslag av såväl de etablerade Jokarna som förbipasserande nyfikna. Trots det ganska medicinska vädret kom ett antal nya intresserade förbipasserande och några av dem blev dessutom nya medlemmar när Jojje värvade dem på plats.

Vid första tillfället var det krock mellan JOK: s Skåne-Västkustenexkursion på söndagen vilket gjorde att några ur styrelsen var borta av det skälet. Johan Wallin var exkursionsledare och Mats "Matte" Weiland var där som extra sträckexpert. Vädret var inte det bästa med mulet men inget regn. Ändå blev det 55 arter. Fina toppar var blå kärnhök, trädlärka och ett par stjärtänder. En annan intressant höjdpunkt var en törnskata. En ganska sen observation som veckan efteråt kunder kompletteras med varfågel. En mycket ovanlig kombination. Antalet personer som var där uppgick till ca 35. Några nya medlemmar blev det också vid Jorges kaffebord. Det andra tillfället den 3 oktober sammanföll med att Eurobirdwatch21 hade sin 29:e internationella räkningsdag. EBW rapporterar att det totalt under dessa år har rapporterats över 100 miljoner fåglar av mer än 1 miljon personer. Totalt sett i Sve-

rige lades det in 16 471 observationer under lördagen och 12 173 observationer under söndagen på artportalen. Det är ingen direkt topp utan mer i linje om man jämför det med andra helger under hösten men det är ändå en imponerande siffra och ungefär dubbelt så hög som en vanlig vardag. Med ganska starka sydliga vindar och låg molnbas var vädret inte idealiskt för sträckskådning den gången heller, men några fåglar försökte sig ändå på att sträcka. Finksträcken med bo- och bergfink var glesa men det gick en hel del. Det mest spektakulära var två stycken ljungpipare som sträckte rakt över 30-meters på sin väg söderöver. En liten plog på 9 sädgäss och flera flockar av vitkindade gäss på ett 60-tal fåglar var också ett tydligt sträck liksom en ensam fiskgjuse. Tre sträckande sparvhökar och 4 ormvårkar kompletterade på rovfågelsidan. Ett antal ängspiårlärkor, sånglärkor och ringduvor flög också runt i grannskapet lite otydligt kring om det var lokala förmågor som ännu inte bestämt sig eller om det var sträckande fåglar med lite otydlig riktning. Tydligare blev det efter avslutningen kl 12:00 då ca 300 ringduvor drog söderut tillsammans med ett 30-tal sånglärkor. Inga stora skaror och inte heller någon blå kärnhök eller ännu hellre stäpphök, men man kan inte få allt. Från närbelägna Gåseborg som också hade sträckskådningsaktivitet både på lördagen och söndagen sågs 35 arter på söndagen och även där var det ringduva med ca 300 och bo-bergfinkar ca 550 stycken. Lördagen bjöd på 46 arter och även där var det ringduva och bo-bergfink som var de stora flyttarna.

Totalt sågs 44 arter under söndagen vilket är något lägre än tidigare och förhoppningen. Ett antal som var lägre än antalet besökare, totalt kring 50-strecket. En hel del kaffe och kakor dracks och äts och vi fick ett antal nya medlemmar. Inte minst viktigt. ☒ (US)

Klubben behöver din epost-adress för att kunna direkt-kommunicera med dig!

Program

Styrelsen återkommer nu med ett vårprogram som vi hoppas ska vara intressant och där alla kan hitta något, med allt från vandringar på Järvafältet till ekskursioner utanför Järvaområdet.

OBS att programmet kan komma att ändras med tillägg och andra förändringar som då läggs upp på vår hemsida <https://jokhemsida.se/>

På Järvafältet

Fågelvandringar 2022

Bengt Sundbergs populära fågelvandringar fortsätter även under 2022. För vinter och vår är programmet söndagarna 30/1, 27/2, 27/3 och 24/4 och utgår alltid från Naturskolan vid Väsby gård klockan 09:00. Tempot är lugnt så att alla fåglar kan artbestämmas och alla kan hänga med. Lämplig klädsel och fikatermos gör vandringen extra trevlig.

Datum: Söndagarna 30 januari, 27 februari, 27 mars, 24 april

Plats: Väsby gård

Tid: 09:00

Exkursjonsledare: Bengt Sundberg

Svårighetsgrad: Lätt

Förnamlan: Ingen förnamlan behövs

Hasse Ivarsson tar oss med på en andra vintertur runt Råstasjön och kanske Lötsjön om den är givande, söndagen den 6 februari med start kl. 10.00. Ingen förnamlan behövs och rundturen är gratis för alla nuvarande och blivande JOK-are. Vi utgår från den stora parkeringsplatsen i närheten av tennishallen, dvs nordvästra hörnet av Råstasjön, i korsningen Råsta strandväg och Sjövägen. Det är lätt att ta sig dit med kollektivtrafik genom T-bana till hållplatsen Näckrosen och då blir det en promenad på ca 1 km ned till sjön.

Ta chansen och besöka Råstasjön som är en viktig pusselbit i den södra delen av Järvafältet med ett levande fågelliv året runt. Med ett stenkast från nationalstadsparken går det inte att överskatta betydelsen. Alla arter pekas ut så förkunskaperna kan ligga på mycket modest nivå. Sjön har en fin strandpromenad vilket gör att det inte är någon ansträngande tur.

Datum: Söndagen 6 februari

Plats: Råstasjön

Tid: 10:00

Exkursjonsledare: Ulf Svahn

Svårighetsgrad: Lätt

Förnamlan: Ingen förnamlan behövs

Sträckskådning

Sträckskådningsaktiviteterna har snabbt blivit populära inslag i programmet. Höstens sträckskådningsaktiviteter blev väldigt välbesökta och ett fint tillfälle att låta nya personer komma i kontakt med klubben. Vi satsar på söndagen den 10 april då vi har en vårsträcksdag vid 30-meterskärret. Det är betydligt svårare att pricka in bra dagar på våren då sträcket är mycket mer utspritt än det är på hösten, men vi försöker med början av april igen. Det man kan förvänta sig är gäss, änder och kanske trana samt rovfåglar av olika slag. Om vi har tur kan vi få en sten-

falk eller en pilgrimsfalk. Aktiviteten börjar kl. 8.00 men det brukar finnas skådare på plats tidigare och det går att ansluta och avsluta som man vill. Vid 12 är aktiviteten över, men den som vill kan stanna kvar och säkert få ut lite mer.

Datum: Söndagen 10 april

Plats: 30-meterskärret

Tid: 8:00

Exkursjonsledare: Ulf Svahn

Svårighetsgrad: Lätt

Förnamlan: Ingen förnamlan behövs

Kvällsvandringar kring Säbysjön, tisdagar i maj med Ulf Svahn eller Johan Wallin som exkursjonsledare 10, 17, 24 och 31 maj kl. 18:00 på parkeringen vid Säby gård närmast Jakobsberg.

På det här sättet kan vi alla möta våren och följa när fåglarna gör sin entré till de svenska häckningsplatserna. Det som står på menyn är sångare, nattaktiva, vanliga som mer ovanliga fåglar. Vi kör alla tisdagar i maj då det kan vara kallt eller varmt soligt eller regn. Det gäller att klä sig efter vädret och tänka på myggplågan som startar en bit in i maj. Vandringarna har blivit populära men vi fortsätter att hälsa alla som kommer välkomna. Vi startar tisdagen den 10 maj och håller på i åtminstone 3 veckor till. Om allt faller på plats kan det bli någon i juni också men det annonseras i så fall på hemsidans anslagstavla. Det behövs ingen förnamlan och det kostar inget.

Då det är den tid på året där mycket kan hända ska man alltid gå in på anslagstavlan på JOK: s hemsida alternativt på Facebooksidan "Fågelskådare på Järva" och kontrollera hur det ser ut. Har vi tur kan vi få ihop, någon eller fler av vassångare, kärrsångare, flodsångare eller småfläckig sumphöna som till och från hörs längs Säbysjön och andra ställen. Vi träffas klockan 18:00 på den parkering vid Säby gård som ligger närmast Jakobsberg och utgår gående därförån. Om de finns någon intressant fågel på annat ställe åker vi dit i egna bilar

Datum: Tisdagarna 10 maj, 17 maj, 24 maj, 31 maj

Plats: Parkeringen Säby gård närmast Jakobsberg

Tid: 18:00

Exkursjonsledare: Ulf Svahn eller Johan Wallin

Svårighetsgrad: Lätt

Förnamlan: Ingen förnamlan behövs

Innekvällar

Innekvällarna sker i Naturskolans lokaler vid Väsby gård på Norra Järvafältet. Parkering vid Bögs H4-gård och därefter en promenad till Väsby gård på 750 meter. Alla innekvällar börjar kl. 19.00.

Årsmöte

8 februari hålls årsmötet. Efter årsmötet blir det årskavalkad Järvafältet. Till kaffet blir det traditionsmässigt semlor.

8 mars Innekväll med bildvisning från något land som bestäms senare.

När det gäller innekvällarna är det fortfarande viss osäkerhet på grund av Coro-

napandemin. Det är alltid bra att kontrollera med information från anslagstavlan och Facebookgruppen Fåglar på Järva och via mejl.

Exkursioner utanför Järvafältet

Nyårsplocket i Nyköping 9 januari 2022
Som traditionen bjuder kör vi vår klassiker nyårsplocket i Nyköping. Bra start på det nya fågelåret. Igen ska vi försöka slå det till synes omöjliga målet med 60 arter på nyårsplocket i trakten av Nyköping. Hittills har inget gäng lyckats lösa det även om antalet arter över tid är långt högre än 60. Rejäl kyla och gärna is långt ut på fjärdarna är bra förutsättningar. Som vanligt är det viktigt att gå in på hemsidans anslagstavla alternativt på Facebook för uppdatering. Vi har bara behövt ställa in en gång på grund av vädret, men man vet aldrig hur vädret blir.

Vi åker i egna bilar och reglerna för detta finns på hemsidan. Det får inte bli fler än tre bilar så antalet platser är begränsat. Fram till onsdagen den 31 december kan ni skicka er anmälan till ulf.svahn@gmail.com. Lägg med ditt mobiltelefonnummer och om du har tillgång till bil.

Datum: Söndagen 9 januari

Plats: Trakten kring Nyköping

Tid: Samling 7:00 vid Sillekrog

Exkursjonsledare: Ulf Svahn

Svårighetsgrad: Medel (långa promenader kan förekomma)

Kostnad: Bilkostnad enligt ersättning för egen bil ca 300 kr per person

Förnamlan: Till ulf.svahn@gmail.com före 31 december max 3 bilar

Uggleekskursion i norra Uppland

Vecka 10 - 16 en klassisk uggleupplevelse i Uppland i JOK: s regi, ledare Ulf Svahn och Jojje Lintrup.

Vi har haft flera svåra år för ugglorna som bland annat rapporterats om i JOK-bladet även om de exkursioner som genomfördes 2021 gav sparvuggla, slaguggla och pärluggla. Vad 2022 har för oss får vi vänta och se, men vi hoppas på ett bättre år. Signaler om mycket möss finns, men det är mycket som ska ramla på plats.

Vi kan också konstatera att det är svårt att pricka in de rätta kvällarna för ugglorna. Vi försöker därför med samma upplägg som för år 2021. Som deltagare anmäler du därför ditt intresse och blir därefter kontaktad med relativt kort varsel för eventuellt deltagande när förutsättningarna ser bra ut. Vi vill alltså ha en lista på intresserade som samtliga kontaktas när det blir en kväll som ser vettig ut. Antalet personer är begränsat då det är svårt att hantera fler än tre bilar. Beroende på bilar blir det alltså ca 12 personer.

Vi utgår från en plats som bestäms vid tidpunkten. Vi parkerar de bilar som eventuellt inte behövs och åker i max tre bilar. Vi tar med oss det vi vill äta/dricka och har en paus inlagd under kvällen. De ugglor vi framför allt försöker hitta är sparv-, slag-, pärl-, och kattuggla. Om det finns någon känd berguv eller hornuggla i faggorna kan vi gå efter det också.

Program

Exkursjonsledare är Ulf Svahn och Jorge Lintrup. Det krävs inga särskilda förkunskaper och det är ingen ansträngande skådning. Kostnaden är bilkostnad enligt JOK:s mall ca 250 kr per person. Anmälan till ulf.svahn@gmail.com. Max 3 bilar med sammanlagt 12 personer så vänta inte med anmälan

Datum: Under veckorna 10 – 16

Plats: Uppland

Tid: Samling bestäms i mejlinformation

Svårighetsgrad: Låg

Kostnad: Bilkostnad enligt ersättning för egen bil ca 250 kr per person

Intresseanmälan: Till ulf.svahn@gmail.com före 28 februari max 3 bilar

Öland 13 - 18 maj med Stig Holmstedt

Som vanligt organiserar JOK en traditionstyngd excursion till Öland. Vi samlas den 13 på kvällen vilket gör att man kan arbeta del av den 13:e om behovet finns.

Missa inte denna tur till våren då vårfåglarna har kommit och ljuset är på plats. Det är nästan möjligt att skåda dygnet runt. Vi bor och äter hos Stig Holmstedt som är vår kunniga och välplanerade ledare där vi dessutom tillsammans lagar goda middagar som avnjuts gemensamt på kvällarna.

Kostnaden för allt detta är ca 2000 kr inkl. middagarna om vi åker i egna bilar. Om vi väljer att åka i hyrbil stiger kostnaden till ca 3000 kr. Val av billösning avgörs senare.

Du anmäler intresse till excursjonsledaren Ulf Svahn (ulf.svahn@gmail.com) senast den 1 april. Ange då ditt mobilnummer och om du kan ställa upp med bil!

Deltagarantalet är begränsat till sju personer så hör av dig snarast!

Datum: 13 - 18 maj

Plats: Öland

Tid: Samling 13 maj till middag

Svårighetsgrad: Medel (långa promenader i blandad terräng kan förekomma)

Kostnad: Kostnaden för de egna bilarna övernattnings fyra middagar ca 2000 kr per person (ca 3000 kr vid val av hyrbil)

Intresseanmälan: Till ulf.svahn@gmail.com senast 1 april

Övriga aktiviteter 2022:

Fågelskådningens dag.

Om fågelskådningens dag genomförs 2022 kommer information på hemsidan och på Facebook.

Fågeltornskampen har varit inställd på grund av Coronaepidemin. Om den blir av kommer information på hemsidan och Facebook.

Familjeaktivitet HOLKBYGGE

Vi hoppas kunna låna en byggnad som kallas hönshuset där man tidigare varit och gjort holkar. Kommunen lånar ut den till diverse aktiviteter nere vid Görvälns slott. Idag ska vi bygga några olika holkar som passar olika fåglar, dessutom kommer vi att lära ut vilka fåglar man kan bygga holkar åt, och kanske andra djur också.

Datum: söndag 20 mars, klockan 13:00

Samling vid Naturskyddsföreningens lokal nedanför slottet.

Ledare: Ingrid S. och Jojje L. ☒ (US)

Ungdomsprogram våren 2022

Ungdomar mellan 12 och 18 år erbjuds under våren som kommer ett specialprogram med fem aktiviteter med temat *rovfåglar och ugglor*. Vi kommer att göra två uggleyssningsturer, besöka ett flertal kattugglebon, kolla ett havsörnsbo, samt spana på en duvhökhäckning. Samtliga aktiviteter genomförs utan att störa fåglarna.

Syftet är att bilda en ungdomsgrupp som kan fortsätta att skåda fågel tillsammans och med andra intresserade ungdomar.

För att delta behöver du anmäla dig före den första mars, så att vi vet hur stor gruppen blir. Vi räknar med att det kanske kan behövas någon förälder med bil, så att vi klarar transporterna. Ange därför detta i din anmälan. Kostnad: Vi delar på bränslekostnaderna.

Alltså: Anmälan till Jojje Lintrup, <jorgelintrup@gmail.com>, senast den 1:a mars 2022. Hjärtligt välkommen!

Dags att betala 2022 års medlemsavgift!

Äntligen är det dags att göra rätt för sig! Du är nu välkommen att betala 100:- i årsavgift för ditt medlemskap i JOK. Nytt för i år är att du kan swisha pengarna direkt till klubben utan att gå vägen via plusgiro. Klicka på QR-koden och fyll i uppgifterna. För bidrag till matningarna eller annat använd den andra QR-koden. För manuell inmatning av Swish, slå tel-nr: 1234 059 358!

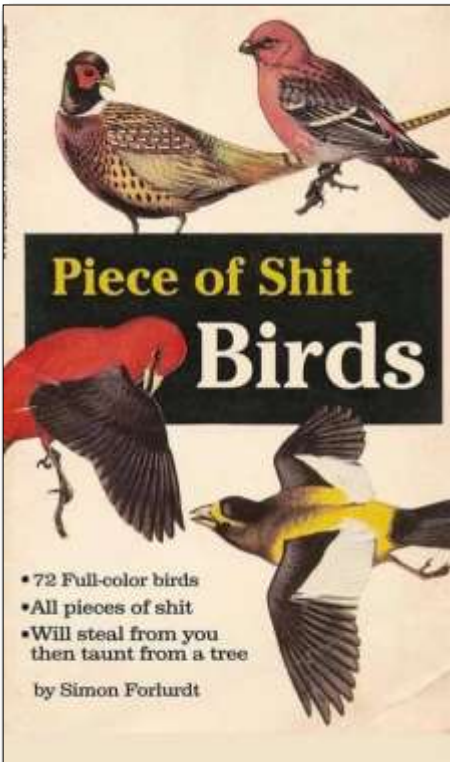

Två nypupptäckta ugglor

En ny studie av sydamerikanska ugglor ledd av *Naturhistoriska Muséet i Helsingfors* har sållat ut två nya arter av skrikuvar i områden i Amazonas och Atlantskogen.

Kombinationen av genetisk variation, fysiska skillnader och unika vokaliseringar fick laget att beskriva två nya arter som tidigare förts till den *gulbröstad skrikuven*, nämligen *xinguskrikuv* och *alagoaskrikuv*. Xinguskrikuv fick namnet efter området där ugglan lever, nära Xingufoden, och alagoaskrikuv är uppkallad efter den brasilianska staten Alagoas där arten återfinns.

Bägge arterna anses från början vara starkt hotade av den pågående avskogningen. ☒

Inte alla...

...gillar fåglar...

Kalhyggesbrukets följder...

...för klimatet, algbloomingar, samt översvämningar är mycket större än man tror. Det moderna skogsbruket har på senare tid varit satt under lupp, tack vare EU:s nyligen fattade beslut att minst 10% av skogen bör skyddas från skogsbruk, och att svenska skogsägare ska sluta med hyggesbruket och börja tillämpa bättre avverkningsmetoder. Som det ser ut nu, räcker inte skogen till för att bibehålla samma avverkningstakt som vi har idag. Det betyder att skogsnäringen nu börjar bli desperat och plundrar skogslandet på alla träd som kan tas ut. Tidigare sparade myrholmar och kantzoner mot vattendrag, som sparats av naturvårdshänsyn, avverkas för att täcka bristen på moget virke.

Ytterligare problem är att man numera markbereder, så att hyggena liknar månlandskap utan förna eller risvegetation. Utvikningen gör inte saken bättre, och resultatet är att marken inte kan ta emot större

mängder regn, som i stället rinner bort och översvämmar vattendragen. Skillnaden är monumental. En gammal skog är först och främst beklädd med träd som suger mycket vatten. Och på marken mellan träden växer tjocka mattor av mossor, örter och bärris, och vi vet att t.ex. vitmossa som inte bara växer ute på myrar, suger upp enorma mängder vatten - som sedan sipprar ut i långsam takt och fyller vattendragen under lång tid. Denna process uteblir när träden huggs ner och marken blir ett kallt hygge. I stället rusar regnvattnet ut i diken och tar med sig både den gamla växer och stora delar av det organiska material som blivit kvar på hygget. Resultatet blir övergödda och sura vattendrag, och allt rinner slutligen ut i Östersjön, som blir allt sjukare.

På vägen översvämmas befolkade områden och leder till katastrofer som den i Gävletrakten sommaren 2021. Markberedningen av hyggena sker på ett sådant sätt att man plöjer upp området så att det uppstår parallella åsar på hygget. Det påstås vara bra för återväxten då man planterar unglantor på dessa åsar. Problemet är att skogsplanteringarna blir rätadiga och svåra att gå i, så skogen blir helt otillgänglig - inte bara för människor, utan också för djuren.

Och för att hårdra företeelsen; markberedningen river upp alla spår av historiska lämningar som eventuellt funnits i området. Det gäller historiska spår av bosättningar, kolbottnar, gamla betesmarker, samt blästor där man för århundraden sedan tillverkat järn av myrmalm som fiskats upp ur sjöar och myrar. I Mellansverige ryker även stora delar av de gamla fåbodarna. Särskilt de som aldrig utvecklats till sommarstugeområden. Utöver utplånandet av historiska efterlämningar, decimerar man blåbärsriset som utgjort en viktig källa av näring för klövviltet.

Det finns ingen ursäkt för kalhyggesbruket. Allt fler länder har upphört med denna brukningsmetod som utarmar skogen. Fler och fler övergår till blädning, dvs det slags skogsbruk man tillämpade innan, att välja ut mogna träd och selektivt plockhugga. Det har visat sig vara ett lika, om inte mer, lönsamt sätt att bruka skogen. Man minskar risken för stora barkborreangrepp och gör skogen friskare. Mångfalden blir större och skogen förblir skog. ☒

Troféjaktens ständiga dilemma! När man skjuter bort kapitaltjurarna som borde sparas till avel, och i stället lämnar fältet fritt för mindre lämpliga tjurar att fortplanta sig. Raka motsatsen till vad naturen ständigt strävar efter... ☒

Nya medlemmar

Intresset för fågelskådning ökar och det kan vi se i tillströmningen av nya medlemmar till JOK. Vi har hittills under 2021 kunnat hälsa 72 nya medlemmar välkomna till klubben och har per den 22 oktober 585 medlemmar. För den som undrar över varför vi inte längre skickar ut en medlemsmatrikel är det beroende på GDPR, den nya dataskyddsförordningen. ☒

Din mejladress!

För att kunna kommunicera på ett enkelt och billigt sätt vill vi gärna ha tillgång till din mejladress vilket naturligtvis är frivilligt. Vi har nästan 450 giltiga mejladresser i vår medlemsmatrikel vilket gör att vi saknar ungefär 130. Vi kan konstatera att det byts en del mejladresser då vi får felmeddelande på gamla adresser. Skicka in din mejladress till ulf.svahn@gmail.com om du inte gjort det tidigare eller har bytt. Om du har fått mejlinformation exempelvis om vårt årsmöte och vårt 60-årsjubileum då vet du att vi har din mejladress. Om du inte har fått det då vet du att vi inte har din adress. Det bör kanske poängteras att vi endast använder mejladresserna för internt bruk inom klubben! ☒

Jungfrufödande kondorer

Den för oss välbekanta kaliforniska kondoren, som vi berättat om i ett par notiser tidigare, har visat sig kapabla att föda fram ungar utan att äggen blivit befruktade av någon hane. Detta har man konstaterat sedan man undersökt fåglarnas DNA, varvid det framkommit att några ungar bara har haft en förälder.

Jungfrufödelse har konstaterats hos bland annat hajar, rockor och ödlor, men har även upptäckts hos fåglar i fångenskap som kalkoner, tamhöns och asiatisk blåvaktel. Framför allt när honor inte har hanar i närheten.

Forskarna som upptäckt fenomenet tror att det kan vara vanligare än man trott tidigare även hos andra arter, vilket möjligtvis kan konstateras om lika noggranna undersökningar görs på andra arter. ☒

(Källa: National Geographic)

Nu har JOK fått eget Swishnummer

Björne Wester meddelar att man från och med nu kan swisha medlemsavgiften eller donationer direkt till JOK. Något som underlättar alla pengatransaktioner i framtiden!

Swish: 1234 059 358

Kom dock ihåg att alla swishar kostar två kronor som dras ifrån av banken, och att banken också snor åt sig 600 spänn om året i avgift... Så plussa gärna på med lite extra för formens skull...

Familjeaktiviteten vid Görvälns slott

den 14 november ihop med Naturskyddsföreningens Järfällakrets. Äntligen blev den av familjeaktiviteten som Coronan lyckats sätta krokben för två gånger. Väl förberedda med mjölkförpackningar att göra fågelmatare av massor av frön, cocosfett, och färg tog vi oss ann uppgiften att hjälpa föräldrar, barn och anhöriga att göra fågelmatare och "talgsulpturer" till våra vinterfåglar. Platsen var naturskyddsföreningens informationslokal nere vid Görvälns slott och vädret denna dag var strålande.

Vi hade förberett för tre olika stationer. En lagom strid ström av nyfikna besökare kom under de tre timmar vi höll öppet för aktiviteten. Barnen började med att klippa till mjölkförpackningar måla och glittra dem i olika färger och fyllde sedan på med frön. Det var ett omsorgsfullt arbete dom lade ner på sina matare.

Därefter stod stormköket redo med smält cocosfett och dom som ville gjorde talgsulpturer eller talgbollar av olika slag att hänga upp till småfågeln. Här hade barnen möjlighet att se och lära sig att olika fåglar äter olika sorters frö, och dom kunde själva plocka och välja dom frön dom ville ha till just sina fåglar.

Därpå följde en tipspromenad med lite kluriga frågor som lite handlade om vad dom nyss gjort. Vilka fåglar äter vad, och varför flyttar en del fåglar, och andra natur och allemansrättsfrågor.

Stolta och glada barn bar sedan hem sina fågelmatare och talgsulpturer / bollar att sätta i sina trädgårdar eller närmsta skogs-dunge. En trevlig aktivitet som både vi och naturskyddsföreningen gärna gör om nästa höst. ☒

INGRID STENMAN

Setts sen sist

Så har då sommaren tagit slut och det ganska abrupt med en påföljande höst. Den har sedan fortsatt i en tidig och ruggig vinter. Om det blir en fortsatt kall och lång vinter återstår att se, men hittills har det börjat frostigt.

Under perioden från 1 januari till den 3 december har 190 arter setts på Järvafältet. Det är en mycket bra nivå. Det är bara 6 år sedan 1990 som har nått en högre nivå på helåret och det finns i skrivande stund en liten bit kvar att hitta fler. 190 är 13 arter bättre än 2020 och 2019 som båda slutade på 177. Samma nivå som för 2018 och vi får gå tillbaka till 2016 för att hitta ett bättre år. Mycket glädjande då knaprandet på fältet pågår hela tiden.

Under perioden sedan förra räkningen i början av september har 146 arter rapporterats. Då förra perioden inte innehöll några nya arter finns det en del fina tillskott under denna period.

Mindre sångsvan

En mindre sångsvan sträckande förbi 30 m-kärret den 23 november. Det är ingen årlig gäst på fältet utan vi får gå tillbaka till 2018 då ett ex sträckande förbi på samma ställe.

Orre

En högst ovanlig observation av en överfly-

gande orrhöna vid Molnsättra gård gjordes den 6 oktober. Det är den enda rapporteringen av orre på Järvafältet sedan 1930-talet då den fortfarande spelade vid Ärvingeområdet enligt "förteckning över Järvafältets fåglar.

Ägretthäger

Ägretthägern ökar och spridet ut sig. Det var inte första gången på Järvafältet i år, men likväl var det första gången på södra Järvafältet överhuvudtaget vilket var väldigt kul. Det var inte många som hann dit, men för de som hann var det naturligtvis kul.

Kungsörn

Det är inte varje år vi får besök av kungsörnen på Järvafältet, men i år har den dykt upp vi tre tillfällen. Den 10 oktober upptäcktes den vid Molnsättra och drog sedan vidare till 30 meters. Den 8 november dök den upp igen och vidare den 16 november.

Jorduggla

Den 11 november observerades en jorduggla på 30 meterskärret. Den var kvar hela dagen och gladde alla som hade möjlighet att ha vägarna förbi. Det blev ett Järvakryss för många tillresta inklusive under-tecknad. Det är första ugglan sedan 2018 då en ugglan sträckande förbi Hästa groddamm.

Större piplärka

En riktig sensation var det när en större piplärka upptäcktes vid 30 meterskärret den 25 september. Även det en art som kunde öka på antalet Järvakryss på många håll. Sedan år 2000 har den bara observerats vid tre andra tillfällen. Ett på Blötängen 2018 och en gång sträckande över Älgkärrstippen 2003. Den tredje gången var på 30 meterskärret den 22 september i år då ett exemplar sträckte över. Det verkar som att sista veckan i september är veckan att hålla ögon och öron öppna för större piplärka.

Tallbit

Så blev det då en om än liten ändå en tallbitsinvasion. Den första rapporteringen är från den 26 oktober från matningen vid V Fäboda. Därefter har tallbit kunnat observeras på ett antal olika ställen under november och även en rapport i skrivande stund från december. En lika trevlig gäst varje gång den dyker upp. ☒

ULF SVAHN

Nu ska de bort!

Irriterad på alla fula skyltar på Södra Flygin-farten, vägen som går fram till 30meterskärret? Jo, du är inte ensam! Inte nog med att det är fult, de hjälper inte mot idioter

som vill köra fort i alla fall. Det är trafikkontoret i Järfälla som satt upp dem - provisoriskt, för att man planerade en gång- och cykelväg från dagiset och ner till grusvägen runt sjön. Nu under vintern ska grusvägen byggas, och därefter försvinner skyltarna. ☒

Novemberkrysset 2021

Novemberkrysset blev en något hetare historia än väntat. Björn Le Normand rivstartade med hela 46 arter redan första dagen så att vi andra tänkte att han redan distanserat oss från start. Men som vanligt vid uthållighetstävlingar är det inte starten som avgör utan gnetet.

Åt Matte Weiland gick inte mycket att göra, så även med den ytterst kompetitive Johan Wallin. Men vi som trodde att vi skulle bli hopplöst efter gnetade alltså på hela månaden och lyckades ta oss nästan upp på topp. Så här slutade toppstriden:

1:a Mats Weiland = 69 arter
2:a Johan Wallin = 68 arter
3:a Graham Booth = 67 arter
samt delad 4:e-plats på 66 arter
Hans Carlsson och Jojje Lintrup
Nästa år tar vi dem! ☒ (JL)

**GOTT
NYTT
ÅR!**

**Bjussa på ett
medlemskap i
JOK som jul-
klapp i år!
Bara 100:-**

Posttidning B

JOK-Bladet
Båtsman Nähls Gränd 4
163 47 Spånga

Slaguggla

Hans Fahlström bor i Norberg och bidrar med lite annorlunda bilder, eftersom de placerar fåglarna i en miljö. Man kan nästan känna lukten av granbarr och mossa.

Hans Fahlström

”Vad gäller slagugglan var det ett tips av en sommarstugeägare. Vi åkte dit och mycket riktigt så dök slagugglan upp med en sork i näbben.”

Utrustningen jag använder är en Nikon D500 och Nikkor AF-S 500 mm f/5,6E PF ED VR.